

Nr 65.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående gift kvinnas anställning vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar; given Stockholms slott den 30 december 1916.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att besluta de tillägg till avlöningsreglementena för tjänstemän vid postverket den 20 juni 1913, vid telegrafverket den 11 oktober 1907 och vid statens järnvägar den 30 juni 1916, som framgå av de vid statsrådsprotokollet fogade förslag till nådiga kungörelser i ämnet.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde vidare:

Jag ber härmed för Kungl. Maj:t få framlägga frågan om gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar.

Inledningsvis må erinras, att vid 1912 års riksdag faststälts allmänna grunder i fråga om rätt för kvinnliga befattningshavare vid vissa verk och anstalter att i händelse av giftermål bibehållas vid sin anställning. Dessa grunder avsågo dock icke post- och telegrafverken samt statens järnvägar, utan för dessa gällde och gäller fortfarande, att, om kvinna, som innehar ordinarie befattning, träder i äktenskap, hon skall anses hava frånträtt befattningen.

I anledning av den sålunda rådande olikheten anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1912 generalpoststyrelsen, telegrafsty-

relsen och järnvägsstyrelsen att efter verkställd utredning avgiva utlåtande, huruvida och i vad mån vid nämnda kommunikationsverk anställd kvinnlig befattningshavare, som inginge äktenskap, kunde äga bibehålla sin anställning.

Enär av de från dessa tre styrelser inkomna utlåtanden syntes framgå, att en ändring i de hittills gällande bestämmelserna kunde komma att medföra vissa verkningar med avseende å den kvinnliga personalens rekrytering och jämväl beträffande vederbörande verks stater, vilket allt krävde en närmare undersökning, hemställde chefen för civildepartementet vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 21 november 1913, att nyssnämnda utlåtanden med utdrag av statsrådsprotokollet måtte överlämnas till finansdepartementet för att av det samma remitteras till löneregleringskommittén.

Sedan löneregleringskommittén anbefallts att avgiva utlåtande i ärendet och till kommittén för att tagas i övervägande vid avgivande av det sålunda infordrade utlåtandet överlämnats en underdånig framställning från kvinnliga postföreningen, kvinnliga telegrafpersonalens förening och statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening, har kommittén med skrivelse den 12 juli 1915 överlämnat betänkande, delen XLVII, innefattande utlåtande i fråga om gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar.

Över kommitténs betänkande hava infordrade utlåtanden avgivits av generalpoststyrelsen den 1 oktober 1915, av järnvägsstyrelsen den 31 januari 1916 och av telegrafstyrelsen den 18 februari 1916.

Beträffande tillkomsten av förutnämnda, vid 1912 års riksdag fastställda allmänna grunder i fråga om rätt för kvinnliga befattningshavare vid vissa verk och anstalter att i händelse av giftermål bibehållas vid sin anställning må följande nämnas.

I det betänkande, delen XXIX, löneregleringskommittén den 29 juni 1911 avgav i fråga om uppförande i stat av vissa biträden hos ämbetsverk och myndigheter, förutsatte kommittén, att till de befattningar, om vilka då var fråga, icke finge befordras gift kvinna, utan allenast sådan, som vore ogift eller änka.

Vad åter angick spørsmålet, huruvida kvinnlig befattningshavare, som trädde i gifte, kunde få kvarstå i befattningen eller ej, erinrade kommittén, att detta spørsmål var olika besvarat inom skilda områden av statstjänsten. Kommittén lämnade en utförlig redogörelse för de i nämnda avseende gällande bestämmelser, vilken redogörelse innehöll bland annat följande.

1912 års
grunder.

Uti § 38 i instruktionen för generalpoststyrelsen den 31 december 1909 stadgades, att till vissa i postverkets stater angivna befattningar även kunde antagas myndig kvinna, vilken vore ogift eller änka, men att, om kvinna, som innehade sådan befattning vid postverket, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt befattningen, likväl med rätt för styrelsen att, om särskilda omständigheter därtill föranledde, behålla henne såsom extra tjänsteman.

I §§ 77 och 128 av instruktionen för järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar den 31 december 1907¹⁾ föreskrevs, att, därest kvinna, som å ordinarie stat innehade tjänst vid styrelsen eller vid distrikt, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt sin befattning, styrelsen respektive distriktsförvaltningen dock obetaget att, där sådant ansåges lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst.

Jämväl i instruktionen för telegrafstyrelsen den 11 oktober 1907, § 30, fanns stadgat, att, om kvinna, som innehade tjänst å ordinarie stat vid telegrafverket, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt befattningen, styrelsen dock obetaget att, där sådant ansåges lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst.

Enligt kungl. kungörelsen den 30 september 1910 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den från och med år 1911 gällande ordinarie stat för fångvårdsstaten var kvinnlig befattningshavare, som ingick äktenskap, skyldig avgå från tjänsten, om fångvårdsstyrelsen funne det nödigt.

I instruktion för generaltullstyrelsen den 2 december 1910, § 20, stadgades, att, om kvinna, som innehade ordinarie skrivbiträdesbefattning hos styrelsen, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt befattningen, styrelsen dock obetaget att, där sådant ansåges lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst.

Efter övervägande av vad uti förenämnda hänseenden fanns föreskrivet för skilda områden av statstjänsten, fann löneregleringskommittén beträffande de biträdesbefattningar, om vilka det i kommitténs betänkande den 29 juni 1911 var fråga, lämpligast, att i berörda hänseende bleve meddelade bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med dem, som gällde för generaltullstyrelsens skrivbiträden samt för kvinnliga tjänstemän vid postverket, statens järnvägar och telegrafverket.

Kvinna, som innehade ordinarie biträdesbefattning, skulle alltså, om hon inginge äktenskap, anses hava därmed frånträtt befattningen, vederbörande myndighet, som anställt henne, obetaget, att, där sådant befunnes lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst eller använda henne såsom tillfällig biträde.

I avseende å kommitténs uttalande uti nu ifrågavarande hänseende var en av kommitténs ledamöter skiljaktig.

Han ansåg, att i detta hänseende borde få komma i tillämpning vad som enligt den förenämnda kungl. kungörelsen den 30 september 1910 funnes före-

¹⁾ Enahanda bestämmelser i förevarande ämne, som funnos intagna i §§ 77 och 128 av instruktionen den 31 december 1907, återfinnas i §§ 75 och 128 av instruktionen för järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar den 19 november 1914.

skrivet därom, att kvinnlig befattningshavare å fängvårdsstaten, som inginge äkten-skap, vore skyldig avgå från tjänsten, om fängvårdsstyrelsen funne det nödigt.

Även om i avseende å kommunikationsverken skulle anses lämpligt att upprätt-hålla den bestämmelse, som för det dåvarande gällde i fråga om generaltullstyrelsens kvinnliga skrivbiträden — därvid dock enligt reservantens mening måste tagas i betraktande, att bestämmelsen drabbade mindre hårt inom dessa verk med deras rik-ligare möjligheter till beredande av anställning i extra tjänst — syntes det honom dock beträffande andra verk och myndigheter, där tillfällena till användning av tillfälliga kvinnliga biträden säkerligen vore synnerligen sparsamt förekommande, innebära en onödig hårdhet mot de kvinnliga biträdena att förbinda ingående i äktenskap med ovillkorligt skiljande från innehavande ordinarie befattning.

De allmänna principerna beträffande fasta biträdens uppförande i stat hos vissa ämbetsverk och myndigheter blevo, efter det kommitténs omförmälda betänkande avgivits samt vederbörande ämbetsverk och myn-digheter blivit hörda däröver, föremål för uttalande av chefen för finans-departementet i anförande till statsrådsprotokoll den 13 januari 1912 [jfr statsverkspropositionen vid 1912 års riksdag, 1:a delen, »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor», sid. 7 och följ.].

Under rubriken »kvinnas frånträdande av befattning vid giftermål» yttrade departementschefen bland annat följande:

»Av de över kommitténs betänkande hörda myndigheterna har ett icke ringa antal uttalat sig i samma eller ungefärligen samma riktning som reservanten.

I denna fråga anser även jag mig böra ansluta mig till den av reservanten uttalade mening, om jag ock ifrågasätter en något annan avfattning av förevarande villkor än reservanten synes hava tänkt sig. Oavsett den synpunkt, som för honom varit bestämmande och som ju hänför sig till ifrågavarande kvinnors eget intresse, kan jag icke finna det annat än i och för sig mindre ändamålsenligt att staten av-skär sig själv möjligheten att använda en funktionär på en plats, för vilken denna kanske visat sig särskilt skickad. En sådan anordning lär icke heller ur annan syn-punkt kunna anses oundgänglig, därest allenast, såsom avsett är, varder lagt i veder-börande myndighets hand att pröva, när det allmännas intresse kräver, att kvinnlig befattningshavare ej vidare bibehålles i sin tjänst.

I likhet med löneregleringskommittén anser jag väl, att gift kvinna som regel icke bör befordras till tjänst, varom här är fråga. Då emellertid fall lära förekomma, då en sådan befordran utan olägenhet för det allmänna kan äga rum, bör regeln enligt min mening icke göras undantagslös; och torde det lämpligen böra bero på prövning av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall, om medgivande i förevarande avse-ende bör lämnas gift kvinna».

Chefen för finansdepartementet hemställde, att vid uppförande i stat av biträdesbefattningar i huvudsaklig överensstämmelse med av honom angivna grunder måtte såsom allmänna villkor och bestämmelser att gälla beträffande dessa befattningar meddelas stadganden, innefattade i tio särskilda punkter.

Av dessa voro punkterna 6 och 7 så lydande:

»6) att gift kvinna må till biträdestjänst befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande;

7) att, där kvinnlig innehavare av biträdestjänst ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från tjänsten, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till det allmännas intresse finner det nödigt».

Vad chefen för finansdepartementet hemställt godkändes av Kungl. Maj:t; och tillställdes utdrag av statsrådsprotokollet, i vad det avsåg, förutom annat, fasta biträdens uppförande i stat hos vissa ämbetsverk och myndigheter, de övriga departementen för behörigt iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under vederbörande huvudtitlar i riksstaten.

I skrivelse nr 2, angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, yttrade sig riksdagen under »nedre justitierevisionen» rörande de av chefen för finansdepartementet angivna grunder för uppförande i stat av biträdesbefattningar hos ämbetsverk och myndigheter.

Beträffande de bestämmelser, som i de av bemälda departementschef föreslagna allmänna villkoren intagits under punkterna 6 och 7, hade riksdagen för sin del funnit desamma välbetänkta och nödvändiga, dock med den ändring, att orden (i punkten 7) »med hänsyn till det allmännas intresse» syntes böra utbytas mot uttrycket »med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande».

I sammanhang därmed hade riksdagen velat uttala, att riksdagen förutsatte, dels att den överordnade myndighetens prövningsrätt enligt sistberörda bestämmelse gällde icke blott tidpunkten, då äktenskapet ingicks, utan jämväl allt fortfarande under den gifta kvinnans kvarstående i tjänsten, dels ock att gift kvinna, som på grund av samma stadganden prövades av vederbörande överordnade myndighet böra avgå från tjänsten, ägde rätt att draga denna fråga under Kungl. Maj:ts beprövande.

Den 10 juni 1912 utfärdades kungl. kungörelse (svensk författningssamling nr 151) angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar.

Av de allmänna villkoren och bestämmelserna voro 6:e och 7:e punkterna så lydande:

»6) att gift kvinna må till biträdesbefattning befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande;

7) att, där kvinnlig innehavare av biträdesbefattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.»

Dessa eller med dem ensartade bestämmelser angående gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst hava sedermera städse meddelats för befatt-

ningshavare av här ifrågavarande slag utom vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar, så att andra bestämmelser numera gälla allenast för kvinnliga befattningshavare vid nämnda tre verk.

Sålunda är jämväl i § 6 3:o av avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens vattenfallsverk den 29 augusti 1913 stadgat.

»Till kvinnlig kontorsskrivarbefattning må gift kvinna befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande.

Där innehavare av kvinnlig kontorsskrivarbefattning ingår äktenskap, skall hon icke vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vattenfallsstyrelsen med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.»

För kvinnliga befattningshavare vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar gälla däremot fortfarande de förut återgivna, i instruktionerna för de särskilda verken meddelade stadgandena.

Efter denna allmänna översikt övergår jag till den föreliggande frågan och tillåter mig då först att redogöra för de av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1912 avgivna utlåtandena.

Generalpoststyrelsen har i sitt utlåtande, avgivet den 11 februari 1913, erinrat, hurusom gällande bestämmelser om kvinnas anställande å ordinarie posttjänst återfunnes i § 38 uti instruktionen för styrelsen den 31 december 1909.

*Utlåtande av
generalpost-
styrelsen 11/2
1913.*

Styrelsen har vidare fästat uppmärksamheten därå, att enligt § 2 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket den 27 augusti 1909 varje tjänsteman vore underkastad den utvidgade eller ändrade tjänstgöring eller den förflyttning till annan tjänstgöringsort eller annan befattning vid postverket, som kunde varda honom i behörig ordning ålagd.¹⁾

Därefter har av styrelsen anförts följande.

De kvinnliga tjänster, vilka funnes upptagna i postverkets stat för driftkostnader, utgjorde befattningar såsom postmästare av klasserna 3 och 4, förste postexpeditörstjänster vid distrikts- och lokalförvaltningarna, postexpeditörstjänster hos generalpoststyrelsen eller vid distrikts- och lokalförvaltningarna samt kvinnliga biträdesbefattningar hos generalpoststyrelsen eller vid distrikts- och lokalförvaltningarna.

I yttranden, som styrelsen inhämtat från cheferna för de olika postdistrikten — postdirektörerna — hade framhållits en del synpunkter, som talade mot gift kvinnas bibehållande i posttjänst. Av dessa synpunkter återgav styrelsen i sitt utlåtande följande.

Redan för *ogift* kvinna, som innehade befattning i postverket, vore det förenat med svårighet att underkasta sig de fordringar, som författningsenligt kunde ställas

¹⁾ I det nya avlöningsreglemente, som innefattas i kungl. kungörelsen 20/6 1913, förekommer i § 2 enahanda bestämmelse med tillägg, att förflyttning även kan äga rum till befattning vid postsparbanken.

på henne, exempelvis att hon skulle tjänstgöra när och varhelst sådant krävdes (tjänstgöring i postkupé vore för henne alltför ansträngande, nattarbete vid postkontor ansåges böra i så liten omfattning som möjligt åläggas henne, m. m.). Tillätes kvinnlig befattningshavare att efter ingånget äktenskap kvarstå i tjänsten, skulle svårigheterna att ordna tjänstgöringen på ett ur såväl tjänstens som befattningshavarens synpunkt tillfredsställande sätt stundom bliva avsevärda.

Även om det någon gång låte sig göra att ordna hennes tjänstgöring så, att denna icke komme i strid med hennes husliga plikter, skulle sådant ofta lända den övriga personalen till förfång eller medföra ökade utgifter för postverket.

Hustruns verksamhet kunde icke förläggas till annan ort än mannens. Skulle tjänst, som innehades av gift kvinna, indragas, kunde, för att hon skulle få stanna på samma plats som mannen, bliva nödigt att ålägga någon äldre tjänsteman förflyttning, såvida icke hänsynen för den gifta kvinnliga tjänstemannen rent av medförde, att den avsedda indragningen icke komme till stånd.

Om kvinnlig befattningshavare vore gift med posttjänsteman, skulle makarna säkerligen önska sin tjänstgöring så förlagd, att de finge gemensamma fritider. Vore mannen postmästare och hustrun postexpeditör vid det postkontor, som av honom förestodes, uppstode otvivelaktigt olägenheter, i det att den övriga personalen vore tvungen att taga en viss hänsyn till postmästarens hustru samt, särskilt vid mindre postkontor, det kunde bliva nödigt, att hustrun avgåve attest beträffande medel m. m., som av mannen omhänderhades.

Gift kvinnas arbete i postverket bleve ej av den kvalitet som en kvinnas utan plikter som maka och mor. Den förras intressen bleve, helt naturligt, splittrade, och den begränsade tid, gift kvinnlig posttjänsteman i regel kunde ägna åt verket, medförde givetvis, att hennes duglighet i och intresse för tjänsten så småningom minskades. Samma skäl, som talade mot bisysslor för posttjänstemän, ägde även sin tillämpning i fråga om gift kvinnas fasta anställande i praktisk posttjänst.

Vid angivandet av sin egen ståndpunkt i ämnet ansåg sig generalpoststyrelsen böra förutskicka den anmärkningen, att styrelsen vid prövning, huruvida och i vilken mån sådant medgivande, varom fråga vore, lämpligen borde kunna lämnas kvinnlig befattningshavare i postverket, ansett sig böra se saken uteslutande ur synpunkten av posttjänstens behöriga tillgodoseende.

I verk eller inrättning, där hela personalens tjänstgöring vore av likartad beskaffenhet och förlagd till ungefär samma tider samt där funktionärs förflyttning från en till annan ort icke ifrågakomme, kunde det — yttrade styrelsen — ur tjänstens synpunkt måhända icke vara av så stor betydelse, huruvida kvinnlig befattningshavare vore gift eller ogift. Helt annorlunda ställde sig förhållandena i ett sådant verk som postverket med dess skiftande tjänstgöring och dess krav på personalens rörlighet, vilken vore ett oeftergivligt villkor för att tjänstemännens arbetskraft skulle kunna på ett rationellt sätt tillvaratagas.

Redan nu gällande rätt för generalpoststyrelsen att, om kvinnlig ordinarie befattningshavare vid postverket trädde i gifte, undantagsvis behålla henne såsom extra tjänsteman hade, med hänsyn därtill att gift kvinna i allmänhet endast i inskränkt mån kunde stå till verkets disposition, på senare tider måst tillämpas på det sätt, att när gift kvinna fått kvarstå såsom extra posttjänsteman, hon ej erhållit fast placering, d. v. s. stadigvarande tjänstgöring, utan endast använts å tillfälliga förordnanden. Därigenom hade hon kunnat bevara sin rätt att, i händelse av äktenskapets upplösande genom mannens död eller annorledes, åter bliva fast placerad i verket, vare sig såsom extra eller såsom ordinarie tjänsteman.

De gifta kvinnliga posttjänstemännen användas således för närvarande huvudsakligen såsom vikarier för lediga ordinarie tjänstemän. Detta tillskott till reservpersonalen skulle gå förlorat, om kvinnliga befattningshavare i postverket berättigades att även efter ingånget äktenskap kvarstå såsom ordinarie tjänstemän. På grund därav och enär det syntes vara utom allt tvivel, att en ordinarie kvinnlig posttjänsteman, som vore gift, i allmänhet skulle behöva mer tjänstledighet än en manlig eller en ogift kvinnlig posttjänsteman, skulle ett medgivande för gift kvinna att behålla ordinarie posttjänst medföra, att postverket nödgades hava större reservpersonal än under nuvarande förhållanden.

Oavsett emellertid den eventuella ökningen av reservpersonalen syntes de anförda, av postdirektörerna uttalade synpunkterna vara av så tungt vägande betydelse, att generalpoststyrelsen funne sig böra på det bestämdaste avstyrka, att kvinnlig befattningshavare vid postverket i allmänhet tillerkändes sådan rätt, som i detta ärende ifrågasatts.

I särskilda undantagsfall syntes det visserligen kunna inträffa, att kvinnlig ordinarie posttjänsteman även såsom gift skulle kunna dagligen ägna föreskrivet antal timmar åt tjänstgöring i postverket, och vore det i sådant fall fråga om anställning t. ex. i Stockholm med dess många placeringsmöjligheter, skulle det måhända någon gång låta sig göra att bereda den kvinnliga befattningshavaren i fråga lämplig tjänstgöring. Men dels kvarstode även för dylikt fall vad anført blivit om den gifta kvinnliga tjänstemannens splittrade intressen och dels skulle, om generalpoststyrelsen också endast för undantagsfall finge befogenhet att medgiva gift kvinnlig posttjänstemans kvarstående i tjänsten, det för styrelsen bliva förenat med den största svårighet att varje gång, när kvinnlig posttjänsteman, som inginge äktenskap, önskade behålla sin tjänst, pröva, huruvida sådant lämpligen läte sig göra.

Även om, såsom styrelsen ansåge sig kunna antaga, en styrelsen tillerkänd befogenhet av nyssnämnda slag bleve förenad med rätt för styrelsen att senare, när helst sådant av posttjänstens intresse påkallades, skilja gift kvinnlig posttjänsteman från befattning, som hon vid äktenskapets ingående fått behålla, skulle svårigheten att i varje fall handla rättvist icke väsentligen minskas.

Om nämligen, såsom sannolikt i regel förr eller senare komme att ske, det för gift kvinna, som tillåtits kvarstå i ordinarie posttjänst, bleve förenat med svårighet att ägna sig åt tjänsten i den omfattning, som skäligen borde av varje posttjänsteman fordras, skulle det alltid bliva vanskligt att avgöra, när befattningshavaren i fråga icke längre kunde i tjänsten bibehållas. Svårigheterna att bestämma denna tidpunkt i förening med motviljan mot att annat än i yttersta nödfall tillgripa en sådan åtgärd som att skilja en person från innehavande tjänst skulle säkerligen medföra, att gifta kvinnor finge i långt större utsträckning än som vore för postverkets skötsel gagneligt kvarstå såsom ordinarie tjänstemän i verket. Särskilt skulle, såsom en följd härav, andra tjänstemäns berättigade anspråk i fråga om befodrings- och placeringsmöjligheter m. m. trädas för nära.

I nu förevarande hänseende intoge emellertid postverkets ordinarie kvinnliga biträden en i viss mån annan ställning än de övriga kvinnliga befattningshavarna. Även dessa biträden vore visserligen, enligt ordalydelsen av § 2 i avlösningsreglementet, underkastade utvidgad eller ändrad tjänstgöring samt förflyttning till annan tjänstgöringsort eller annan befattning, men de ifrågavarande biträdena vore endast avsedda att utföra renskrivning, expediering av skrivelser och vissa andra göromål, för vilka postal utbildning icke erfordrades. Någon förflyttning av dylikt biträde kunde således icke ifrågakomma till annan tjänst än till någon av de övriga, jäm-

förelsevis fåtaliga biträdesbefattningarna av samma slag, och icke ens en sådan in-skränkt möjlighet till förflyttning eller omplacering syntes behöva anlitas annat än i yttersta undantagsfall.

Med hänsyn härtill och till den enklare beskaffenheten av de med biträdes-befattningarna i fråga förenade göromål — vilkas utförande icke ens förutsatte, att befattningshavarna ägde och underhölle kännedom om gällande postala föreskrifter — syntes någon väsentlig erinran icke kunna göras mot en sådan undantagsbestämmelse, att, när ordinarie kvinnligt biträde vid postverket inginge äktenskap, det skulle ankomma på generalpoststyrelsen att pröva, huruvida hon finge i befattningen kvarstå, dock med rätt för styrelsen att jämväl senare, om sådant med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande ansåges nödigt, skilja henne från befattningen.

På grund av vad anfört blivit ansåg sig generalpoststyrelsen böra såsom sin mening uttala, att ordinarie kvinnlig befattningshavare vid postverket icke borde tillåtas att efter ingånget äktenskap bibehålla sin ordinarie anställning, dock att, vad anginge ordinarie kvinnligt biträde vid postverket, styrelsen utan större olägenhet kunde tillerkännas be-fogenhet att, om dylikt biträde trädde i gifte, medgiva hennes kvar-stående i tjänsten, så länge detta icke med hänsyn till befattningens be-höriga uppehållande medförde olägenhet.

Utlåtande av
telegrafsty-
relsen 27/12
1912.

Telegrafstyrelsen har i utlåtande av den 27 december 1912 till en början erinrat, att de å ordinarie stat uppförda befattningar inom tele-grafverket, vilka besattes med kvinnliga innehavare, för det dåvarande vore följande:

inom styrelsen: befattningen såsom föreståndare för katalogexpedi-tionen samt kontorsskrivarbefattningarna;

vid linjedistrikten: kassörs- och bokhållarbefattningarna; samt

vid stationerna: befattningarna såsom kommissarie av 5:e, 6:e och 7:e lönegraderna samt telegrafist-, vaktföreståndar-, kassörs-, bokhållar- och interurbantelefonistbefattningarna.

Från och med den 1 januari 1913 komme därtill kassörsbefattningen vid *verkstaden*.

Efter att vidare hava lämnat en redogörelse för, huru bruket av kvinnlig arbetskraft i telegrafverkets tjänst efter hand utvecklats, har styrelsen bragt i erinran den förut omförmälda bestämmelsen i § 30 av instruktionen för telegrafstyrelsen den 11 oktober 1907, att, om kvinna, som innehade tjänst å ordinarie stat vid telegrafverket, trädde i gifte, hon skulle anses hava frånträtt sin befattning, telegrafstyrelsen dock obetaget att, där sådant ansåges lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst.

Vid begagnandet av den telegrafstyrelsen tillagda rätten att låta kvinnlig ordinarie tjänsteman efter ingånget äktenskap kvarstå i extra tjänst hade styrelsen sedan gammalt följt den praxis, att dylikt kvar-

stående medgäves, då äktenskap ingåtts med någon inom telegrafverket anställd person, varemot i övriga fall vederbörande tjänsteman helt och hållet entledigats ur verket. Enahanda praxis hade givetvis tillämpats, då kvinnlig extra ordinarie tjänsteman ingått äktenskap.

Då arbetet vid telegrafapparaterna varit det, till vilket kviunor först vunnit tillträde, hade helt naturligt gällande bestämmelser och praxis i fråga om de kvinnliga tjänstemännens rätt att kvarstå i tjänst efter ingånget äktenskap ursprungligen tillkommit med hänsyn tagen till vad i fråga om denna personal ansetts lämpligt.

Styrelsen har vidare för belysande av sin ståndpunkt redogjort för vissa fall, där fråga varit om kvinnlig telegraftjänstemans bibehållande i verkets tjänst även såsom gift. I anslutning därtill har styrelsen yttrat följande:

Telegrafstyrelsen hade städse intagit sådan ställning till frågan om kvinnlig telegraftjänstemans bibehållande i verkets tjänst efter ingånget äktenskap, att styrelsen ansett det principiellt oriktigt låta henne fortfarande innehava ordinarie anställning, medan däremot styrelsen vid intet tillfälle företrätt den ståndpunkten, att ingånget äktenskap borde i och för sig utgöra hinder för henne att kvarstå i extra tjänst, med möjlighet att, då förhållandena så medgäve, fortfarande inom verket vinna tillfällig utkomst.

Att telegrafstyrelsen dock endast i mycket begränsad utsträckning begagnat sig av sin rätt att såsom extra ordinarie bibehålla gift kvinna i *telegraftjänst* vore huvudsakligen förestavat av omsorgen om telegramhemlighetens skyddande.

Vid bedömandet av den betydelse, detta skäl blivit tillmätt, måste ihågkommas, att telegrafverket i jämförelse med alla andra verk intoge så till vida en alldeles särskild undantagsställning, att innehållet i de meddelanden, som genom verkets försorg överfördes mellan korrespondenterna, låge fullständigt blottat för den expedierande personalen, och att därför första villkoret för att allmänheten skulle med förtroende våga överlämna sin korrespondens åt verket vore att den strängaste omsorg ägnades åt telegramhemlighetens bevarande.

Särskilt gällde detta den del av allmänheten, nämligen affärsmännen, vilka jämte det de med hänsyn till korrespondensens omfattning vore telegrafverkets största kunder samtidigt också med avseende på vikten av telegrammens innehåll vore mest beroende av att deras korrespondens icke komme till obehörigas kännedom.

Denna telegramhemlighetens fundamentala betydelse för verkets förmåga att rätt fylla sitt ändamål gjorde det för telegrafstyrelsen omöjligt att tillråda någon åtgärd, som vore ägnad att förminska säkerheten för telegramhemligheten eller att rubba allmänhetens förtroende för denna. Och att ett mera generellt medgivande för gifta kvinnor att handhava telegraftjänst skulle innebära ett steg i sådan riktning, måste telegrafstyrelsen anse ostridigt.

Givet vore nämligen, att en den effektivaste säkerhetsåtgärd mot telegramhemlighetens förrådande och samtidigt en den nödvändigaste förutsättning för allmänhetens förtroende bestode däruti, att verket icke rekryterades med personer, som i det enskilda livet intoge en sådan ställning, att tysthetsplikten måste förutsättas komma i konflikt med enskilda vitala intressen.

Att emellertid just detta i många fall bleve förhållandet, om bland personalen funnes utom verket gifta kvinnor, vore uppenbart. Det syntes nämligen vara svårt att helt värja sig från den tanken, att, om exempelvis hustrun till en affärsman tillätes förrätta telegraftjänst och genom denna sin verksamhet bleve i tillfälle att ingående följa den av andra affärsmän förda korrespondens, som berörde hennes mans affärsområde, denna hustru mången gång måste känna det som en svår frestelse att, om än icke direkt för mannen yppa innehållet i telegrammen, så dock genom antydningar och råd söka sätta honom i stånd att till bådas gemensamma ekonomiska fördel utnyttja den kunskap, hon sålunda förvärvat sig. Och det syntes vara ställt utom varje tvivel, att, om vid något tillfälle en affärsman hade att avsända ett telegram, vars innehåll han önskade hemlighålla för sina konkurrenter, samme affärsman skulle känna det synnerligen otryggt, om en dylik konkurrents hustru hade tillfälle att taga del av telegrammet. Särskilt av sist antydda skäl, nämligen att en lätt förklarlig om ock i flertalet fall måhända ogrundad misstro mot effektiviteten av telegrafpersonalens tysthetsplikt ovillkorligen måste uppstå, skulle det givetvis lända telegrafverket till skada, om en affärsmans hustru tillätes handhava telegraftjänst.

Telegrafstyrelsen hade — anförde styrelsen vidare — i själva verket icke kunnat helt undgå att i praktiken röna erfarenhet av de olägenheter, som kunde tänkas uppstå av berörda anledning. Denna erfarenhet härledde sig från verkets minsta stationer, växeltelefonstationerna i förening med telegramexpedition. Vid dessa stationer ålåg det i allmänhet telefonabonenterna själva att anskaffa och avlöna personalen vid stationen. Ofta vore då en handlande eller någon av dennes familj de enda, som kunde åtaga sig stationens skötsel.

Gång efter annan hade emellertid från sådana stationer klagomål ingått över att kunskapen om abonnenternas telegraf- och telefonkorrespondens blivit utnyttjad på ett sätt, som varit abonnenterna till förfång. Vid intet tillfälle hade något direkt brott mot tysthetsplikten kunnat påvisas, men av vad som i de åsyftade fallen framkommit hade i alla händelser på det mest otvetydiga sätt ådagalagts, att, genom att anförtro åt en affärsman eller någon honom alltför närstående att handhava telegraf- eller telefonexpedition, man försatte trafikanterna i ett osäkerhetstillstånd, som för dem innebure en verklig olägenhet.

Att detta än mer skulle bliva förhållandet, om dylik personal användes vid de egentliga telegrafstationerna med den större överblick över korrespondensen till och från en hel grupp av stationer, som arbetet där erbjöde, låge i i öppen dag. Av nämnda skäl måste därför telegrafstyrelsen bestämt avstyrka, att kvinna, som vore i gifte förenad med en affärsman, tillätes kvarstå i sådan tjänst, med vilken vore förenad arbete vid telegrafapparaterna, d. v. s. kommissarie- eller telegrafisttjänst.

Enär det icke vore för telegrafstyrelsen möjligt att övervaka, huruvida en person utom telegrafverket bedreve eller vore intressent uti sådan affärsverksamhet, som vore för telegrafverkets personal förbjuden och som därför enligt de anlagda synpunkterna ej heller skulle få utövas av person, som vore i gifte förenad med telegraftjänsteman, måste enligt telegrafstyrelsens uppfattning förbudet att kvarstå i tjänst utsträckas att omfatta alla, vilkas män icke vore anställda inom telegrafverket.

Den frågan syntes telegrafstyrelsen ligga nära till hands, huruvida icke förut anförda synpunkter borde konsekvent medföra, att även manlig telegraftjänsteman, som gifte sig utom telegrafverket, vore olämplig att bibehållas i telegraftjänst. Då det emellertid »än så länge torde vara regel här i landet, att mannen försörjer sin hustru och icke tvärtom», ansåg styrelsen, att man hade grundad anledning antaga,

att telegraftjänstemännens hustrur icke bedreve handel eller annan näring, som vore för telegraftjänstemännen förbjuden. Skulle det åter bliva mera allmänt bruk att kvinnorna övertog rollen av »manförsörjare», syntes tiden då vara inne för styrelsen att taga i övervägande, huruvida av förut anförda skäl restriktioner måste införas beträffande manliga telegraftjänstemän, som trädde i gifte.

Vad anfört blivit angående den med telegrafarbete sysselsatta personalen vore, enligt styrelsens mening, i det stora hela tillämpligt jämväl på *telefonpersonalen*. Visserligen vore vid telefonarbetet förhållandet så till vida ett annat, att den expedierande personalen i allmänhet icke genom sin tjänst tvingades att taga del av innehållet i den korrespondens, den förmedlade. I realiteten bleve dock skillnaden obetydlig, om hänsyn toges till frestelsen för den expedierande att trots förbud avlyssna telefonsamtal, när hon väntade sig kunna hava intresse eller fördel av att erhålla kännedom om desamma. Därtill komme, vad vaktföreståndarna anginge, att dessa, för att kunna fullgöra sitt uppdrag att övervaka telefonledningarnas rationella utnyttjande, allt emellanåt måste — låt vara genom att endast då och då lyssna på telefonsamtalen — följa den å ledningarna framförda korrespondensen. Även de expedierande telefonisterna kunde dessutom ej så sällan vara tvungna att hålla sig inkopplade å ledningarna, särskilt vid de tillfällen då ljudöverföringen på grund av stort ledningsavstånd, störningar på linjen e. d. vore mindre tillfredsställande och samtalen därför helt eller delvis förmedlas av telefonisterna.

Lika litet som i fråga om telegrafpersonalen kunde telegrafstyrelsen därför tillråda, att den med telefonarbete sysselsatta personalen, d. v. s. — förutom den å ordinarie stat uppförda telefonpersonalen — vaktföreståndare och interurbantelefonister, tillättes kvarstå i tjänst efter ingånget äktenskap med person utom telegrafverket.

Beträffande därefter den med *kontorsarbete vid stationerna* sysselsatta kvinnliga personalen, d. v. s. kassörer och bokhållare ävensom vissa telefonister, vore det sagda så till vida tillämpligt jämväl på dem, att de samtliga såsom edsvurna tjänstemän ägde taga del av de telegram, som utväxlades, och även i många fall i och för räkenskapsarbetets fullgörande vore tvungna taga befattning med telegrammen. Visserligen gällde för flertalet av denna personal, att de icke för tjänsten behövde eller utan särskilda åtgärder vore i tillfälle att erhålla kännedom om telegrammen, medan dessa ännu vore av aktuellt intresse, varför möjligheten för denna personal att på ett obehörigt sätt begagna sig av tillgången till telegrammen ej vore fullt så stor som vad fallet vore med den med det dagliga expeditjonsarbetet sysselsatta personalen.

Då emellertid en stor del av kontorspersonalen under fullgörandet av sitt dagliga arbete vistades i de lokaler, där telegraf- och telefonexpeditionen försigginge, intoge å andra sidan personalen i fråga likväl icke en så avgjort olikartad ställning i förhållande till den med expeditjonsarbete sysselsatta personalen, att möjligheten för olägenheter av antydd art skulle bliva helt utesluten. På grund därav måste enligt telegrafstyrelsens åsikt även för denna personal gälla samma bestämmelser som för den övriga stationspersonalen i fråga om skyldigheten att efter ingånget äktenskap med icke telegraftjänsteman lämna verket.

Vad åter anginge den återstående delen av kvinnliga befattningshavare, d. v. s. *styrelsens, linjedistriktsbyråernas och verkstadens kvinnliga tjänstemän*, ansåge styrelsen dessas verksamhet icke vara av sådan art, att hänsynen till telegramhemligheten eller andra förhållanden borde lägga hinder i vägen för deras användande i telegrafverkets tjänst efter ingånget äktenskap med person, tillhörande eller icke tillhörande telegrafverket.

Beträffande slutligen frågan, huruvida gift kvinnlig tjänsteman, som enligt de anförda grunderna kunde tillätas kvarstå i tjänst efter ingånget äktenskap, borde få

innehava ordinarie anställning eller allenast medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst, hölle telegrafstyrelsen före, att den nuvarande bestämmelsen om skyldighet för kvinnlig tjänsteman att efter ingånget äktenskap fråntråda innehavd ordinarie anställning borde i personalens eget intresse bibehållas.

Inom telegrafverket vore numera den principen genomförd, att varje tjänst, som vore ständigt behöfvig, besattes med ordinarie innehavare. Tack vare tillämpningen av denna princip hade antalet extra ordinarie tjänstemän kunnat hållas relativt lågt och befordringarna till ordinarie tjänst därför blivit tämligen snabba. Det syntes emellertid utan vidare vara klart, att en gift kvinnlig tjänsteman genom sin ställning som maka och moder ofta måste för längre eller kortare tid bliva bunden vid hemmet.

För att fylla de tillfälliga vakanser, som av denna anledning allt emellanåt skulle uppstå bland den ordinarie personalen, om bland densamma funnes gifta kvinnor, stode givetvis ingen annan utväg till buds än att öka den extra ordinarie personalen med ett antal, som nära nog måste överensstämman med antalet i ordinarie tjänst kvarstående gifta kvinnor, och denna stora extra personal, vars möjligheter att vinna befordran till ordinarie tjänst därigenom skulle bliva synnerligen försämrade, skulle säkerligen finna det olidligt att år efter år vara till hands vid de oberäkneligt inträffande behoven av deras anlåtande såsom vikarier för de gifta kvinnorna.

Då det väl syntes kunna förutsättas, att i det ojämförligt största antalet fall den ogifta kvinnliga tjänstemannen vore vida mer i verkligt behov av stadigvarande, ordinarie arbetsförtjänst än den gifta, skulle alltså ett medgivande för gifta kvinnor att innehava ordinarie tjänst vara liktydigt med att förvärvsmöjligheterna för den mera behövande försämrades till fördel för den mindre behövande. Ett sådant förhållande kunde emellertid icke vara med rättvisa eller personalens egen verkliga fördel förenligt, utan skulle i hög grad bidra till att konservera det på senare tider ej minst inom telegrafverket med all rätt bekämpade extraordinarie-systemet.

Från alla synpunkter måste därför anses lämpligast, att den gifta kvinnan finge åtnöjas med anställningen såsom extra ordinarie med tillfällig tjänstgöring såsom vikarie under semestrar och sjukledigheter eller såsom förstärkning vid tillfälliga behov av ökad arbetskraft, medan däremot de ordinarie befattningarna förbehölles åt de ogifta kvinnorna, vilkas arbetskraft oavbrutet stode till telegrafverkets förfogande.

Såsom sammanfattning av det anförda har telegrafstyrelsen framhållit,

att enligt styrelsens uppfattning den vid stationerna anställda kvinnliga personalen -- kvinnlig kommissarie, telegrafist, vaktföreståndare, interurbantefonist, kassör och bokhållare samt den kvinnliga extra ordinarie personalen -- borde efter ingånget giftermål med person inom telegrafverket kunna medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst, men efter giftermål med person utom telegrafverket helt och hållet skiljas från verket, samt

att övrig kvinnlig personal -- samtliga kvinnliga tjänstemän hos styrelsen, vid linjedistriktet och verkstaden -- borde efter ingånget giftermål

mål, oavsett om detta ingåtts med person inom eller utom verket, kunna medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst.

Därest de av telegrafstyrelsen sålunda uttalade åsikter biträdades av Kungl. Maj:t, har styrelsen föreslagit följande ändrade lydelse av § 30 i instruktionen för styrelsen den 11 oktober 1907:

»Kvinnlig tjänsteman, vilken ingår äktenskap, skall därmed anses hava frånträtt sin befattning, dock med rätt för henne att kvarstå i extra ordinarie tjänst, vad den vid stationerna anställda personalen angår likväl endast i det fall, att äktenskapet ingås med tjänsteman inom telegrafverket.»

Järnvägsstyrelsen har i utlåtande den 1 februari 1913 till en början erinrat om de i förevarande avseende beträffande ordinarie kvinnliga befattningshavare vid statens järnvägar gällande bestämmelser. Styrelsen har meddelat, att dessa bestämmelser enligt styrelsens beslut ägde tillämplighet jämväl i avseende å extra ordinarie kvinnliga tjänstehavare inom styrelsen.

*Utlåtande av
järnvägsstyrelsen 1/2
1913.*

Styrelsen har därefter i sitt utlåtande anfört följande.

Vid statens järnvägar kunde kvinna erhålla ordinarie anställning såsom bokhållare, kontorsskrivare eller kontorsbiträde.

Huru under de senaste tjuo åren den ordinarie stammen av ifrågakvarande tjänstehavare tillvuxit framginge av en utlåtandet närsluten bilaga, vilken utvisade, att under det att sammanlagda antalet år 1894 utgjorde 44, antalet vuxit år 1904 till 125 samt för år 1913 utgjorde 227. Övervägande antalet sysselsattes å styrelsens byråer och kontor, i främsta rummet å kontrollkontoret. Förutom ordinarie tjänstehavare inom ifrågakvarande tjänstekategori funnes ett jämförelsevis mindre antal extra och extra ordinarie anställda, huvudsakligen inom styrelsen till ett antal av omkring 40.

Vid bedömande av det nu föreliggande spørsmålet ville järnvägsstyrelsen framhålla, att förslaget att medgiva gift kvinnas kvarstående i vare sig extra ordinarie eller ordinarie statstjänst i själva verket avsåge att hos en och samma person förena två livsuppgifter, så väsentligt skilda från varandra som makans och modrens, å ena sidan, och tjänstemannens, å andra sidan; och ansåge styrelsen, att frågan huvudsakligen borde ses ur denna synpunkt.

För kvinnor med normal begåvning och normala arbetskrafter vore vartdera levnadskallet av beskaffenhet att helt taga sin utövare i anspråk, för så vitt det samma skulle bliva väl fyllt. Att kvinnor funnes, vilka räckte till för båda uppgifterna, vore obestriddigt, men dessa utgjorde undantag, vilka icke upphävde regeln. Under normala förhållanden komme därför åtminstone den ena, men i allmänhet båda uppgifterna att bliva lidande på föreningen.

Då upprätthållande av ett rätt familjeliv med dess hälsobringande inverkan på det uppväxande släktet såväl i moraliskt som i annat avseende syntes i stort sett vara av större betydelse än tjänstemannaplikternas fullgörande, kunde vid dylik

förening dessa senares eftersättande ur allmän synpunkt vara att föredraga. Sådant vore åter i tjänstehänseende betänkligt.

Det uppstode i varje fall en strävan hos den kvinnliga tjänstemannen att dela sina krafter mellan tjänsten och husmoderskallet till förfång för dem båda. Familjelivet bleve därpå lidande, stundom även i moraliskt avseende, och tjänsten fullgjordes på ett otillfredsställande sätt. Det utförda arbetet komme därför icke att motsvara den för detsamma utgående avlöningen. Därigenom skulle det förhållande uppstå, att en del kvinnor, som lyckats vinna anställning vid statens verk, under en stor del av sin livstid komme att åtnjuta en viss förmån, till vilken desamma icke mer än andra kunde synas vara berättigade.

Ehuru, enligt vad angivet blivit, statens järnvägar sysselsatte ett betydande antal kvinnliga tjänstemän, vilket efter allt att döma komme att än ytterligare ökas, syntes, även om ett betydande antal av dessa skulle träda i äktenskap utan att frånträda järnvägstjänsten, det i anledning därav för dyrt betalade kvinnoarbetet icke ernå en sådan omfattning, att statsbanornas ekonomi därav nämnvärt skulle påverkas. Det vore dock möjligt att även en indirekt verkan skulle framkallas. En grupp tjänstemän skulle nämligen, såsom av styrelsen framhållits, uppstå, av vilka icke fullt arbete kunde fordras för full lön. Att även andra tjänstemannagrupper skulle önska komma i åtnjutande av dylika förmåner syntes vara uppenbart. Uti en förvaltning med en tjänstemannapersonal av över 20,000 personer vore det av yttersta vikt, att var och en fullt fyllde den honom eller henne anvisade uppgiften. Ett avsteg från ett sådant krav medförde vittgående följder i såväl disciplinärt som ekonomiskt avseende, vilka icke borde förbises.

Frånsett förenämnda så att säga sociala syn å frågan, ville styrelsen därjämte framhålla, att även i rekryteringshänseende vissa svårigheter skulle möta genom det tänkta förslagets genomförande. Såsom maka och moder bleve givetvis kvinnlig tjänstehavare längre eller kortare tider bunden vid hemmet, och till tillfällig tjänstgöring skulle då genom urval ur föreliggande ansökningar om inträde vid statens järnvägar från kvinnliga aspiranter — vanligen föreläge därvid till prövning ett eller annat hundratal — inkallas erforderligt antal aspiranter, vilka sedan vid de gifta kvinnliga tjänstehavarnas återinträde i tjänst väl ur tjänstens synpunkt borde få avbryta sin tillfälliga tjänstgöring och avbida nästa tillfälle för inkallande till dylik tjänstgöring.

Detta osäkerhetstillstånd kunde medföra menliga verkningar i avseende på rekryteringen, i det att flertalet sökande och kanske de bästa arbetskrafterna icke kunde avvakta de blivande tillfällena till fortsatt tjänstgöring, utan nödgades söka andra förvärvsmöjligheter.

Från allmän synpunkt sett kunde ock ifrågasättas, om det kunde ligga rättvisa uti att sålunda försämra förvärvsmöjligheterna för den mer behövande ogifta kvinnan till fördel för den mindre behövande.

Med åberopande av det anförda hemställde järnvägsstyrelsen, att någon ändring i gällande instruktion för styrelsen med underlydande distriktsförvaltningar icke måtte i förevarande avseende vidtagas.

Från järnvägsstyrelsens i det underdåniga utlåtandet innefattade mening var en av styrelsens ledamöter, dåvarande byrådirektören John Lundberg, skiljaktig och avgav följande särskilda yttrande.

Ehuru han insåge, att det under vissa förhållanden kunde för tjänsten medföra olägenhet, att kvinnlig tjänsteman vore gift, hölle han dock före, att denna olägenhet ej vore så stor, att den motiverade den enligt hans mening obilliga bestämmelsen, att en kvinnlig tjänsteman skulle vara skyldig frånträda sin befattning endast av den grund att hon inginge äktenskap.

Reservanten ansåge således frågan, huruvida och i vad mån vid statens järnvägar anställd kvinnlig befattningshavare, som inginge äktenskap, kunde äga bibehålla sin anställning, böra besvaras sålunda, att kvinnlig tjänsteman, som inginge äktenskap, icke av den anledningen borde förmenas bibehålla sin anställning.

Då emellertid gift kvinnlig tjänsteman viss tid före och efter eventuell nedkomst icke borde eller kunde tjänstgöra och således under denna tid icke upprätthölle sin befattning, syntes det reservanten riktigt, att hon under sagda tid icke åtnjöte några av de med befattningen förenade löneförmåner. I fråga om huru denna tid skulle bestämmas, ansåge reservanten sig ej kunna avgiva något förslag, utan inskränkte sig till att uttala, att av hänsyn till övriga såväl manliga som kvinnliga tjänstemän å den byrå eller det kontor, där den kvinnliga tjänstemannen vore anställd, berörda tid borde förläggas till större del före än efter nedkomsten.

Om och när det visade sig, att kvinnlig tjänsteman av den grund att hon vore gift icke behörigen upprätthölle sin befattning, borde hon dock kunna av vederbörande överordnade myndighet förklaras skyldig att avgå ur tjänsten.

Den för vissa andra verk uti ifrågavarande avseende gällande bestämmelsen lade — anförde reservanten vidare — i vederbörande överordnade myndighets hand att förklara kvinnlig tjänsteman, som inginge äktenskap, skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, när myndigheten funne det nödigt med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande. Därest denna bestämmelse bleve gällande även för statens järnvägar, skulle den sålunda innefatta behörighet för järnvägsstyrelsen eller distriktsförvaltning att, när gift kvinnlig tjänstemans bibehållande i sin befattning befundes icke vara förenligt med statens järnvägars intresse, kunna förklara henne skyldig att avgå ur tjänsten.

Reservanten höll fördenskull före, att denna bestämmelse lämpligen borde och kunde göras gällande även för statens järnvägar, i sammanhang varmed emellertid borde meddelas föreskrift, att gift kvinnlig tjänsteman skulle vara pliktig att viss tid före och efter eventuell nedkomst begagna sig av tjänstledighet och därvid avstå samtliga löneförmåner.

I anledning av omförmälda, av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen avgivna underdåniga utlåtanden har, enligt vad redan förut antytts, från kvinnliga postföreningen, kvinnliga telegrafpersonalens förening och statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening till Kungl. Maj:t ingivits en underdånig framställning, daterad den 30 december 1913.

Framställning från vissa kvinnliga tjänstemannaföreningar ^{30/12} 1913.

I denna framställning anføres bland annat följande.

Den på senare tider inträdda ökningen i levnadskostnaderna, vilken, vad särskilt beträffade statens tjänstemän, icke till fullo motsvarades av genomförda lönereregleringar, utgjorde som bekant en bland orsakerna till den i betänklig grad minskade

äktenskapsfrekvensen i vårt land. I allt fall framstode nu vida oftare än förr såsom en nödvändig förutsättning för bildandet av familj, att även hustrun under någon tid ekonomiskt bidroge till densammas underhåll. Då hustrun under sådana förhållanden tvingades att dagligen lämna hemmet för åtskilliga timmar, måste detta givetvis betraktas såsom en nödfallsutväg. Det oaktat syntes någon tvekan icke kunna råda om det ur såväl statens som individens synpunkt önskvärda däri, att även under sådana förhållanden äktenskap stiftades, där detta eljest icke skulle vara möjligt.

Det måste alltså anses ligga i statens intresse att genom en förbättring i de gifta kvinnliga tjänstemännens avlöningsförhållanden underlätta ingåendet av äktenskap i dylika fall. Därvid syntes det ej vara att befara, att de gifta kvinnorna komme att mera än nu vore fallet tveka i valet att helt ägna sig åt sin uppgift i hemmet med avstående av de med statstjänsten förenade förmånerna, utan komme det nog fortfarande att betraktas som en *nödfallsutväg* för möjliggörande av äktenskaps ingående, att hustrun bibehölle tidigare anställning, och komme hon otvivelaktigt, att, så snart förhållandena medgäve, lämna densamma.

Nutidens, tack vare ändamålsenliga hjälpmedel, förenklade arbetsmetoder i hemmen vore i hög grad ägnade att motverka de olägenheter från familjens synpunkt, som utan tvivel uppstode i de fall, då hustrun på grund av annat arbete icke helt ägna sina omsorger åt hemmets skötsel. Vad beträffade statens intresse, att de gifta kvinnliga tjänstemännen gjorde ett lika gott arbete som de ogifta, syntes erfarenheten icke hava givit stöd för påstående om motsatsen. I de flesta fall finge nu en kvinnlig tjänsteman, som efter ingånget äktenskap kvarstode, utföra samma arbete som hon tidigare fullgjort, men mot avsevärt mindre avlöning.

En omständighet, som ej syntes böra förbises, vore, att de kvinnliga ordinarie tjänstemännen ofta hade bakom sig en lång tids tjänstgöring mot jämförelsevis ringa avlöning såväl i allmänhet betraktat som i förhållande till deras manliga kamrater med motsvarande arbete. Det måste då kännas dubbelt hårt att på en gång se inkomsterna betydligt minskade och inbetalda pensionsavgifter förlorade. Rent principiellt vore det väl för övrigt staten såsom arbetsgivare ovärdigt att betaga en del av sina tjänstemän förmånen att, om förhållandena så påfordrade, fortfarande göra bruk av sina tidigare förvärvade kunskaper och färdigheter mot en arbetet motsvarande ersättning.

Härvid syntes en jämförelse lämpligen kunna göras med en annan kategori av kvinnor, nämligen folkskollärarynnorna. Dessa finge efter äktenskaps ingående bibehålla ordinarie anställning. Och dock vore lärarinnans kall så till vida mera krävande än den kvinnliga statstjänstemannens, att den förra måste under fritiden i hemmet bereda sig till sina lektioner, under det att tjänstemannens arbete i regel vore uteslutande förlagd till tjänsterummet. Härtill komme, att det ofta vore förenat med betydligt större olägenheter att vid inträffande ledighet för en lärarinna låta hennes arbete, som vore av mera personlig art än tjänstemannens, utföras av vikarie.

I Danmark och Norge vore de gifta kvinnliga tjänstemännens ställning vida gynnsammare än hos oss, i det att de där ägde åtminstone villkorlig rätt att kvarstå i ordinarie tjänst eller till och med kunde befordras till dylik. Någon olägenhet därav hade, enligt vad respektive ämbetsverk uppgivit, ej visat sig.

Efter angivande av dessa allmänna synpunkter i frågan upptagas i de omförmälda kvinnliga föreningarnas framställning till granskning och bemötande särskilda skäl, som av styrelserna för de tre verken åberopats till stöd för deras avvisande ståndpunkt. I sådant hänseende anföres följande.

Generalpoststyrelsen hade i sitt yttrande åberopat en del av cheferna för de olika postdistrikten — postdirektörerna — framhållna synpunkter, som talade mot gift kvinnas bibehållande i posttjänst.

Beträffande de svårigheter, som ansåges föreligga att ordna tjänstgöringen för gift kvinnlig tjänsteman på ett ur såväl tjänstens som befattningshavarens synpunkt tillfredsställande sätt, syntes dessa svårigheter ej bliva större, än att de med litet god vilja kunde övervinnas utan förfång för den övriga personalen eller avsevärd ökning av postverkets utgifter. I detta hänseende åberopas i de kvinnliga föreningarnas framställning det av dåvarande postdirektören i Stockholms distrikt C. A. Hasselrot avgivna yttrandet i frågan.¹⁾

Det anförda exemplet med hustrun som postexpeditör till sin man, postmästaren, syntes ej komma att i verkligheten inträffa, då det ej vore antagligt, att en gift kvinnlig tjänsteman kvarstode i tjänst, sedan hennes mans inkomster tillåte henne att helt ägna sig åt sin uppgift i hemmet.

Då det framhållits, att den gifta kvinnliga tjänstemannen i regel skulle åt verket ägna endast en begränsad tid, vore det svårt att fatta vad härmed avsåges. De kvinnliga posttjänstemännen sysselsattes så gott som uteslutande i expeditörstjänst. Den dagliga tjänstgöringstiden vore minst 7 timmar och arbetets art lade absolut hinder i vägen för att låta de husliga intressena obehörigt inkräkta på tjänsteplikterna.

Generalpoststyrelsen hade för egen del »ansett sig böra se saken uteslutande ur synpunkten av posttjänstens behöriga tillgodoseende». Riktigare hade väl dock varit, om styrelsen även något beaktat den ifrågavarande tjänstemannagruppens berättigade intressen och endast, där dessa komme i konflikt med tjänstens, låtit denna gå före.

Emellertid hade styrelsen såsom skäl för det nu tillämpade förfaringsättet att, när gift kvinna finge kvarstå såsom extra posttjänsteman, hon endast erhöle tillfälliga förordnanden, anført, att gift kvinna i allmänhet endast i inskränkt mån kunde stå till verkets disposition. Riktigheten av detta påstående syntes dock kunna allvarligt ifrågasättas. I den mån detsamma endast innebure ett visst hänsynstagande

¹⁾ I detta yttrande, daterat den 24 augusti 1912, anföres följande:

»Ur postverkets synpunkt torde intet vara att erinra däremot, att ordinarie kvinnlig befattningshavare i postverkets tjänst vid giftermål kvarstår såsom ordinarie tjänsteman eller att gift kvinna, som kvarstår såsom extra postexpeditör antingen med fast placering eller utan fast placering, men till postverkets oinskränkta disposition, antages till ordinarie postexpeditör då så eljest kan ifrågakomma.

Som det emellertid synes vara mindre lämpligt, att gift kvinna innehar befattning utöver postexpeditörsgraden, borde hennes befogenhet att efter giftermål kvarstå såsom ordinarie begränsas till förenämnda tjänstegrad.

Dock borde gift kvinna ej tillåtas tjänstgöra under mera framskridet havandeskap; och skulle därför även kunna ifrågasättas, om icke i följd av sådant tillstånd uppkommen tjänstledighet borde likställas med ledighet för enskilda angelägenheter vårdande.»

till den gifta kvinnan, syntes detsamma i allt fall sakna berättigande, då anspråk härpå ej gjordes gällande av henne själv.

Beträffande det förmodade behovet av reservpersonalens ökning såsom följd av en ändring i nu rådande förhållanden vore att märka, att postverket på grund av arbetets högst olika omfattning under olika delar av året redan för närvarande hade en mycket stor reservpersonal. Med hänsyn till vad tidigare anförts därom, att hustruns kvarstående som tjänsteman alltid komme att betraktas såsom en nödfallsutväg, vore det ej antagligt, att så många kvinnliga tjänstemän komme att även med förbättrade lönevillkor kvarstå i tjänst, att behovet av reservpersonal rönte inflytande därav.

Telegrafstyrelsen hölle före, att omsorgen om telegramhemlighetens skyddande och särskilt verkets intresse av att icke hos den telegrafkorresponderande allmänheten — i främsta rummet affärsmännen — anledning må uppstå till en enligt styrelsens förmenande »lätt förklarlig om ock i flertalet fall måhända ogrundad misstro mot effektiviteten av telegrafpersonalens tysthetsplikt», borde anses medföra absolut hinder för att i vare sig ordinarie eller extra ordinarie tjänst bibehålla vid trafikavdelningen anställd kvinnlig befattningshavare, som inginge giftermål med person utom telegrafverket.

Något brott mot tysthetsplikten hade veterligen hittills ej förekommit bland de kvinnliga telegraftjänstemännen och styrelsen hade icke heller kunnat till stöd för sitt nämnda yttrande åberopa annan ur praktiken hämtad erfarenhet, än att klagomål i detta hänseende förekommit från en del av verkets minsta stationer, växeltelefonstationerna i förening med telegramexpedition. Vid intet tillfälle hade dock enligt styrelsens uppgift något direkt brott mot tysthetsplikten ens i dessa fall kunnat påvisas. Någon jämförelse mellan den vid dessa stationer tjänstgörande personalen — som i allmänhet anskaffades och avlönades av telefonabbonenterna själva och ofta nog utgjordes av en handlande eller någon av dennes familj eller tjänare — å ena, och de kvinnliga telegraftjänstemännen, å andra sidan, syntes väl icke kunna ifrågakomma. Man finge dock beakta, att de förmåner i avseende å uppfostran och social ställning, som kommit de kvinnliga telegraftjänstemännen till del, tillika utgjorde en säker borgen för, att hos dem även funnes en stark ansvars känsla.

Beträffande den kvinnliga stationspersonalen gällde i icke ringare grad än vad anginge deras manliga kamrater, att tysthetsplikten så ingått i medvetandet, att den blivit ett med tjänsten. De med tjänsten förenade hemligheterna komme icke över tjänsterummets tröskel.

De av telegrafstyrelsen anförda skälen till att ändring härutinnan vore att befara i och med ingäendet av äktenskap syntes icke kunna anses övertygande. Ty även om det exempelvis för en affärsmans hustru kunde tyckas utgöra en frestelse att på ett eller annat sätt bereda mannen tillfälle att utnyttja hustruns kännedom om den av andra affärsmän på platsen förda korrespondensen, syntes detta icke böra tillmätas betydelse gentemot den dagliga erfarenheten om plikttröheten hos en stor, om sitt ansvar medveten tjänstemannakår. Vore det i betraktande härav verkligt sannolikt, att enbart utsikten till en med oberäkneliga risker av allvarligaste slag förenad materiell fördel skulle kunna medföra en så betänklig avtrubning i uppfattningen av heder och tro?

Utginge man från ett dylikt antagande, måste man emellertid allvarligt beakta, att andra band än äktenskapets kunde medföra lika stor frestelse till pliktförgätenhet. Med ingånget äktenskap syntes väl i främsta rummet uti ifrågarörande hänseende

böra jämställas eklaterad förlovning. Vidare kunde tänkas det fall, att en manlig telegraftjänsteman, vars fader vore affärsman, komme i tillfälle att taga del av med fadern konkurrerande affärsmäns telegramkorrespondens. Likväl syntes man ej gärna kunna ifrågasätta att på dylika och andra därmed jämförliga fall konsekvent tillämpa vad telegrafstyrelsen beträffande de utom verket gifta kvinnliga befattningshavarna ansett såsom on ofrånkomlig nödvändighet.

Varje anledning till oro för att allmänheten med minskad trygghet skulle lämna sin korrespondens till befordran genom en utom telegrafverket gift kvinna, försvunne säkerligen i och med det, att verkets styrelse visade sig hava det tillbörliga förtroendet för ansvarskänslan hos en sådan befattningshavare.

Beträffande slutligen vad telegrafstyrelsen anfört till stöd för sin mening, att gift kvinnlig tjänsteman allenast borde medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst, nämligen att detta skulle vara betingat av hänsyn till personalens eget intresse, syntes böra beaktas, att de kvinnliga tjänstemännen givetvis endast i nödfall komme att efter ingånget äktenskap kvarstå i tjänsten, och i allt fall komme de att, så snart familjens ekonomi tilläte, lämna sin anställning. Även om alltså någon ökning av den extra ordinarie personalen skulle erfordras, därest de gifta kvinnorna finge tillstånd att innehava ordinarie anställning, syntes denna ökning ej bliva avsevärd.

Järnvägsstyrelsen hade såsom sin åsikt uttalat, att det i regel icke kunde väntas, att en gift kvinna, som tillika vore statstjänsteman, vare sig ordinarie eller extra ordinarie, skulle kunna nöjaktigt fylla båda dessa krävande uppgifter; familjelivet bleve därpå lidande och tjänsten fullgjordes på ett otillfredsställande sätt.

För den gifta kvinnan vore visserligen idealet att helt kunna ägna sig åt sin uppgift som maka och moder, men syntes det dock, såsom tidigare påpekats, vara önskvärt, att äktenskap komme till stånd även i de fall, då detta ej läte sig göra med mindre än att hustrun ekonomiskt bidroge till familjens underhåll. Dittills vunnit erfarenhet av de kvinnliga gifta tjänstemännens tjänstgöring syntes ej giva stöd åt påståendet, att dessas arbete i mindre grad än de ogiftas motsvarade den för detsamma utgående avlöningen, och någon ändring därutinnan till förfång för staten syntes ej bliva följden av en bättre uppskattning av de gifta kvinnliga tjänstemännens arbete.

Då det övervägande antalet kvinnliga tjänstemän hos statens järnvägar vore anställda i styrelsen, där expeditjonsarbete ej förekomme, och då även bland de å distrikten anställda endast ett fåtal hade dylikt arbete, syntes det utan svårighet låta sig göra att vid gift kvinnlig tjänstemans ledighet fördela hennes arbete bland de övriga å samma avdelning anställda tjänstemännen. Så plägade i regel för närvarande ske vid inträffande ledigheter bland den å styrelsens kontor anställda personalen. Därigenom syntes alltså den av järnvägsstyrelsen påpekade svårigheten i rekryteringshänseende bortfalla.

Beträffande den av byrådirektören Lundberg vid ärendets behandling i järnvägsstyrelsen anmälda avvikande mening syntes böra uppmärksammas, att han var föredragande för kontrollkontoret, där de flesta kvinnliga tjänstemännen vore anställda.

Med hänvisning till vad sålunda anförts har i den underdåniga framställningen hemställts om sådan ändring i gällande bestämmelser, att kvinnlig befattningshavare vid statens kommunikationsverk, som ingår äktenskap, må äga bibehålla sin anställning och hava samma möjlighet till befordran som ogift kvinnlig tjänsteman.

Löne-
reglerings-
kommittén

Löneregleringskommittén har i sitt betänkande till en början erinrat, hurusom kommittén tidigare vid avgivandet av sitt betänkande, delen XXIX, i fråga om uppförande i stat av vissa biträden hos ämbetsverk och myndigheter, ansett sig böra förutsätta, att till de befattningar, om vilka då var fråga, icke finge befordras gift kvinna, utan allenast sådan, som vore ogift eller änka. Därjämte hade kommittén, såsom jämväl förut meddelats, omfattat den mening, att, om kvinna, som innehar ordinarie befattning, ingår äktenskap, hon skall anses därmed hava frånträtt befattningen, dock att i fråga om kvinnliga biträden vederbörande myndighet skall äga att, där sådant befinnes lämpligt, bibehålla henne i extra tjänst eller använda henne såsom tillfälligt biträde.

Kommitténs uppfattning i nämnda hänseenden hade emellertid, anför kommittén vidare, icke godkänts av statsmakterna, utan hade beträffande en mängd för kvinnor avsedda befattningar stadgats, att gift kvinna må till sådan befattning befordras, dock allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande, samt att, där kvinnlig innehavare av dylik befattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

Då statsmakterna sålunda måste anses hava i princip intagit sin ställning beträffande nämnda spörsmål, hade kommittén fattat sitt uppdrag beträffande den föreliggande frågan angående gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar sålunda, att kommittén skolat undersöka, huruvida — fränsett de allmänna invändningar, som kunde göras mot användning över huvud taget av gift kvinna i ordinarie statstjänst — beträffande de tre nämnda verken sådana särskilda förhållanden blivit ådagalagda, som kunde föranleda undantag från de av statsmakterna godkända principerna i förevarande hänseenden.

Allmänna
invändningar.

Av de utav generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen i detta ärende framställda erinringar mot gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid vederbörande verk vore en del att hänföra till de nyss antydda allmänna invändningarna. Kommittén hade fördenskill, såsom kommittén fattat sitt uppdrag i förevarande ärende, ansett sig icke böra ingå i närmare granskning av vad styrelserna i sådant avseende anfört.

Till sådana allmänna invändningar hade kommittén ansett böra räknas vad i järnvägsstyrelsens och även generalpoststyrelsens utlåtanden

anförts om svårigheten för en kvinna att förena två så olika uppgifter som, å ena sidan, makans och modrens och, å andra sidan, tjänstemannens, till följd varav ock gift kvinnas arbete i statstjänst i allmänhet ej skulle kunna bliva av den kvalitet som en ogift kvinnas.

Vidare hade kommittén till sådana allmänna invändningar hänfört vad i telegrafstyrelsens och järnvägsstyrelsens utlåtanden förekomme i fråga därom, att den ogifta kvinnan i allmänhet vore i större behov av arbetsförtjänst än den gifta och att fördenskull genom gift kvinnas kvarstående i statstjänsten förvärvsmöjligheterna för den mera behövande ogifta kvinnan bleve försämrade.

De tre nämnda styrelserna hade också var för sig framhållit, huru som den omständigheten, att gift kvinnlig befattningshavare genom sin ställning som maka och moder ofta måste för längre eller kortare tid bliva bunden vid hemmet, komme att föranleda ökat behov av vikarier.

Även detta, yttrar kommittén, torde höra till kretsen av de allmänna invändningarna mot gift kvinnas användning i ordinarie tjänst, om än medgivas måste, att invändningen kunde erhålla mera betydelse ju större den särskilda kår är, som frågan gäller.

Framställningen från kvinnliga postföreningen, kvinnliga telegrafpersonalens förening och statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening hade ock synts kommittén giva vid handen, att man från föreningarnas sida väntat sig särskilt avseende å nyssnämnda invändning.

Föreningarna hade därför vid behandlingen av spörsmålet om personalen vid statens järnvägar satt i fråga, att vid ledighet för gift kvinnlig tjänsteman hennes arbete i regel skulle utan svårighet kunna fördelas bland de övriga å samma avdelning anställda tjänstemännen.

Oavsett den större eller mindre betydelse, som kunde tilläggas invändningen i fråga, hade kommittén emellertid, anföres det vidare, velat för sin del i detta sammanhang uttala, att, för så vitt föreningarna avsett, att den sålunda föreslagna anordningen skulle tillämpas vid ledighet åt gift kvinna på grund av havandeskap, förslaget syntes böra bestämt tillbakavisas. Ledighet av sådan anledning torde nämligen enligt kommitténs mening i regel böra likställas med ledighet för enskilda angelägenheter och sålunda befattningshavaren vara i fråga om löneförmånens avstående till vikarie underkastad de för dylik ledighet gällande bestämmelser.

Efter dessa mera allmänna erinringar har kommittén yttrat sig om de invändningar mot gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst,

Särskilda
invändningar

som anförts med hänsyn till de särskilda förhållandena vid de olika verken.

I avseende å postverket har kommittén anfört följande:

Postverket.

»Vidkommande den av generalpoststyrelsen angivna svårigheten beträffande förflyttning av gift kvinnlig befattningshavare från en ort till annan må i förbigående anmärkas, att, enligt vad kommittén inhämtat, förflyttning av kvinnlig (ogift) befattningshavare med fast placering hittills endast undantagsvis förekommit i andra fall än då vederbörande därom gjort framställning eller förklarat sig icke hava något att erinra mot förflyttning.

Oavsett nämnda förhållande anser sig kommittén böra bestämt uttala, att, om gift kvinna tillåtes innehava ordinarie tjänst, hon icke i tjänsten må i något hänseende intaga någon som helst gynnad undantagsställning. Därest sålunda det ur verkets synpunkt kräves, att en befattningshavare underkastas förflyttning, bör ock vederbörande åläggas sådan flyttning, utan att därvid någon hänsyn må tagas till det förhållandet, att befattningshavaren är en gift kvinna. Då emellertid en gift kvinnlig befattningshavare ofta icke läser vilja underkasta sig förflyttning till annan ort, inträder alltså i sådant fall beträffande henne, därest hon icke frivilligt avgår ur tjänsten, den förutsättning för hennes entledigande, som omförmäles i de allmänna grunderna beträffande kvinnliga befattningar, nämligen att befattningen eljest icke kan behörigen upprätthållas.

Vad särskilt beträffar det av generalpoststyrelsen påpekade förhållandet, att av två i äktenskap med varandra förenade befattningshavare å ett och samma postkontor den ena skulle hava att kontrollera den andras penningförvaltning, delar kommittén till fullo generalpoststyrelsens uppfattning, att detta skulle innebära en oegentlighet.

Kommittén håller fördenskull före, att om ett sådant förhållande icke lämpligen kan genom annan åtgärd i det speciella fallet undvikas, särskilt fog finnes att kräva förflyttning av endera makan till annat postkontor, något som då, enligt vad förut antytts, ej sällan torde föranleda, att den gifta kvinnan antingen själv begär avsked eller erhåller entledigande.

Generalpoststyrelsen har vidare erinrat, att gifta kvinnor, som fått kvarstå i postverkets tjänst såsom extra tjänstemän, huvudsakligen användas såsom vikarier för lediga ordinarie tjänstemän. Enligt styrelsens mening skulle detta tillskott till postverkets reservpersonal gå förlorat, om kvinnliga befattningshavare i postverket berättigades att även efter ingånget äktenskap kvarstå såsom ordinarie tjänstemän. På grund härav och då ordinarie kvinnlig posttjänsteman, som vore gift, tvevelsutan i allmänhet skulle behöva mer tjänstledighet än en manlig eller en ogift kvinnlig posttjänsteman, anser styrelsen, att ett medgivande för gift kvinna att behålla ordinarie posttjänst skulle medföra, att postverket nödgades hava större reservpersonal än under nuvarande förhållanden.

Häremot torde kunna framhållas, att, även om det bleve tillåtet för gifta kvinnor att innehava ordinarie befattning vid postverket, säkerligen långt ifrån alla kvinnliga posttjänstemän, som ingått gifte, skulle komma att begagna sig av en dylik rätt, utan torde nog samt ett avsevärt antal gifta kvinnor åtnöja sig med att få kvarstå i extra tjänst för att därmed kunna för sig bevara möjligheten att i händelse av äktenskapets upplösning åter bliva fast placerade vid verket.

Om än sålunda det tillskott till postverkets reservpersonal, som de gifta kvinnorna hittills lämnat, icke torde komma att helt gå förlorat, läser dock någon ökning

av postverkets reservpersonal möjligen bliva erforderlig med hänsyn till gift kvinnlig tjänstemans större behov av ledighet. Då emellertid jämväl i fråga om kvinnliga biträden i allmänhet, vilka äro gifta, motsvarande behov av ledighet torde göra sig gällande, synes en eventuell ökning av postverkets reservpersonal för nämnda ändamål få anses utgöra en konsekvens av statsmakternas redan fattade beslut beträffande gift kvinnas rätt att innehava ordinarie befattning.»

Beträffande telegrafverket har kommittén yttrat sig sålunda:

»Telegrafstyrelsen har såsom sin uppfattning uti förevarande fråga framhållit, att annan kvinnlig personal vid telegrafverket än den vid stationerna anställda bör efter ingånget giftermål kunna medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst vid verket, men att den vid stationerna anställda kvinnliga personalen bör efter giftermål kunna medgivas sådan rätt allenast för det fall att äktenskapet ingåtts med person tillhörande telegrafverket.

Telegraf-
verket.

Mot att i ordinarie tjänst skulle få användas gift kvinna tillhörande den förra gruppen av befattningshavare (kvinnliga tjänstemän hos telegrafstyrelsen, vid linjedistriktet och verkstaden) hava icke av styrelsen anförts några andra invändningar än de allmänna, varom i det föregående förmälts. Vid sådant förhållande samt då ifrågavarande kvinnliga befattningshavare i allmänhet torde hava ungefär enahanda arbetsuppgifter som kvinnliga biträden i de numera fastställda tre särskilda graderna, synes det kommittén, att icke någon som helst anledning föreligger att beträffande nämnda personal vid telegrafverket göra något avsteg från de allmänna grunder uti nu ifrågavarande hänseenden, som av statsmakterna beslutats.

Vad åter beträffar den vid stationerna anställda personalen, anser telegrafstyrelsen, att i fråga om densamma hänsyn måste tagas till de särskilda förhållanden, som betingas av den sistnämnda personal åliggande tysthetsplikt, samt vad därmed äger sammanhang.

Kommittén tillåter sig att först erinra om gällande bestämmelser i sådant hänseende.

Uti det av Kungl. Maj:t den 27 maj 1909 fastställda telegrafreglementet (svensk författningssamling nr 52) stadgas i § 2, att såväl telegrams innehåll som namn å avsändare och adressat skola av telegraftjänstemännen hemlighållas under avgiven edsförbindelse.

Telegrafstyrelsen, som jämlikt § 58 av telegrafreglementet samt § 8 mom. 2 av den för styrelsen av Kungl. Maj:t den 11 oktober 1907 meddelade instruktion (svensk författningssamling nr 92) äger utfärda särskild instruktion för tjänstgöringen vid telegrafverkets stationer, har uti instruktion för stationerna vid telegrafverket meddelat vissa närmare föreskrifter beträffande dylik edsförbindelse.

Uti § 1 i Del I. Telegraftjänstgöring¹⁾ av sistnämnda instruktion, vilken paragraf till sitt innehåll överensstämmer med § 131 i Del II. Telefонтjänstgöring²⁾ av samma instruktion, föreskrives sålunda som följer:

1. Tjänsteman, som inträder i telegrafverkets stationstjänst, skall dessförinnan hava avgivit skriftlig *edsförbindelse* rörande hemlighållande av telegram och telefonsamtal, enligt följande formulär:

¹⁾ Utgiven den 2 juni 1914.

²⁾ Utgiven den 4 mars 1913.

'Jag N. N. (fullständiga för- och tillnamn) lovar härmed på heder och samvete att aldrig för någon utom telegrafverket uppenbara utan sorgfälligt hemlighålla såväl innehållet av telegram och telefonsamtal, om vilka jag i följd av min anställning vid verket kommer att erhålla kännedom, som även namnen på de personer, vilka genom telegraf eller telefon meddela sig med varandra.

..... den 19.....

N. N.

På en gång närvarande vittnen:

N. N.

N. N.'

2. Denna edsförbindelse medför förpliktelse icke blott att hemlighålla, vad man i fråga om telegram eller telefonsamtal inhämtat, utan även att sorgfälligt undvika varje antydan, som skulle kunna genom väckt nyfikenhet eller annorledes föranleda till obehöriga efterforskningar eller slutledningar.

3. — — — — — »

Därjämte är uti Del III. Stationsförvaltning¹⁾ av ifrågavarande instruktion, § 141 mom 1, föreskrivet följande:

Det är stationstjänsteman *förbjudet* att befatta sig med *handelsspekulationer* och företag, vid vilka upplysning eller ledning skulle kunna hämtas av de telefonsamtal eller telegram, varom han i tjänsten kan komma att erhålla kännedom, samt att, såsom kommissionär eller i annan egenskap, meddela *politiska eller kommersiella underrettelser* eller att utan styrelsens tillstånd för tjänsteförrättning emottaga *ersättning eller gåva* av något slag. Ej heller må stationstjänsteman för egen räkning åtaga sig utförande av telefon-, telegraf-, ringlednings- eller dylika arbeten, vare sig i fråga om nyanläggningar, reparationer eller flyttningar.»

Efter att vidare hava erinrat om telegrafstyrelsens uppfattning, att vid station anställd kvinnlig befattningshavare bör vid gifte med en utom telegrafverket stående person helt och hållet skiljas från verket samt om de skäl mot denna uppfattning, som andragits från de förenämnda kvinnliga tjänstemannaforeningarnas sida och som förut återgivits, har kommittén vidare utvecklats sin ståndpunkt på följande sätt:

»Vad nu till en början angår omsorgen om telegraf- och telefonhemlighetens bevarande såsom grund för telegrafstyrelsens uppfattning att kvinnlig befattningshavare vid station bör vid gifte med person utom telegrafverket skiljas från verkets tjänst, får kommittén betona, att den anser det böra antagas, att kvinnlig befattningshavare vid verket, sin avgivna förbindelse likmätigt, iakttagit den henne åliggande tysthetsplikt jämväl sedan hon ingått gifte. Detta antagande bör gälla, så länge icke befogad anledning till tvivel om nämnda plikts behöriga iakttagande föreligger.

Har däremot sådan anledning yppats och giver företagen undersökning vid handen något orsakssammanhang mellan brist i pliktuppfyllelse och det ingångna

¹⁾ Utgiven den 9 mars 1915.

äktenskapet, då synes kommittén ett fall föreligga, när — med tillämpning av den åskådning, som funnit uttryck i punkten 7) av de i kungl. kungörelsen den 10 juni 1912 innefattade allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar — vederbörande överordnade myndighet må med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande finna ett skiljande från verkets tjänst nödigt.

Den nu berörda grunden för telegrafstyrelsens ifrågavarande uppfattning synes emellertid enligt styrelsens utlåtande icke hava varit den bestämmande — så mycket mindre, som enligt styrelsens utsago vid intet tillfälle något direkt brott mot tysthetsplikten kunnat påvisas. Fastmera giver utlåtandet vid handen, att det huvudsakliga skälet för styrelsens ifrågakomna åsikt varit önskan att förebygga uppkomsten av den misstro hos allmänheten mot effektiviteten av omförmälda tysthetsplikt, vilken ansåges kunna uppstå, därest kvinnlig befattningshavare med arbete vid telegrafapparaterna eller vid expedition av telefonsamtal finge kvarstå i sådan tjänstgöring, efter det hon ingått gifte med affärsman eller annan, vilken utövade verksamhet, som vore förbjuden för telegrafverkets stationstjänstemän.

Att på grund av nämnda syfte fordra, att kvinnlig befattningshavare med tjänstgöring av nyssberörda art ovillkorligen skulle skiljas från telegrafverket, så snart hon trädde i gifte med någon person utom verket, vem det än vore, synes kommittén vara att gå utöver vad samma syfte skäligen må rättfärdiga i riktning av inskränkning i den kvinnliga befattningshavarens rättsställning. Detta omdöme förbliver enligt kommitténs uppfattning gällande även vid behörigt beaktande av den utav telegrafstyrelsen åberopade svårigheten för styrelsen att övervaka, huruvida en person utom telegrafverket bedreve sådan verksamhet, som vore förbjuden för verkets personal, och även vid antagande att, såsom för kommittén uppgivits, telegrafverket icke i någon avsevärd omfattning ägde tillfälle till förflyttning av kvinnlig befattningshavare, varom nu är fråga, till tjänst med arbete av annat slag än hennes förutvarande.

Med kommitténs nu anförda uppfattning kunde det däremot ifrågasättas vara förenligt och tillika synas med god ordning överensstämmande, att vad som i delen III av instruktionen för stationerna vid telegrafverket, § 141 mom. 1, ansetts böra stadgas rörande förbud för stationstjänstemän att befatta sig med verksamhet av angiven art borde utsträckas att på det sätt avse vid expedition av telegram eller telefonsamtal sysselsatt kvinnlig befattningshavares make, att dylik kvinnlig befattningshavare, vars man utövade verksamhet av åsyftade art, icke skulle tillåtas kvarstå i tjänstgöring av nämnda slag.

Mot en bestämmelse av denna innebörd finner dock kommittén befogade invändningar kunna riktas.

I sådant avseende får kommittén i främsta rummet anförda att, om, såsom kommittén håller före, det bör från statens sida antagas, att kvinnlig befattningshavare, varom nu är fråga, den fordrade och givna förbindelsen likmätigt iakttager henne åliggande tysthetsplikt, intill dess grundad anledning till tvivel härutinnan föreligger, så synes det icke riktigt att allenast på grund av möjligheten av misstro i berörda hänseende från någon del av den trafikerande allmänheten låta den kvinnliga befattningshavaren drabbas av en påföljd, förlust av anställning, som synes rättvisligen böra för henne inträda endast i samma fall som, enligt av statsmakterna antagen grundsats, för kvinnliga befattningshavare inom andra statstjänstens områden, nämligen då någon brist i befattningens behöriga bestridande enligt vederbörande överordnade myndighets prövning gör ett skiljande från befattningen nödigt.

I ett ämne som det föreliggande, där frågan gäller allenast iakttagandet av en bestämd förpliktelse att underlåta ett visst handlande, synes det knappast vare sig staten i dess förhållande till sina tjänsteinnehavare fullt värdigt eller ägnat att i det hela stödja och upprätthålla allmänhetens tilltro till statstjänstemännens pliktuppfyllelse, om statsmyndigheten så att säga på förhand viker undan för blotta möjligheten av uppkomsten av misstro om en pliktförgätenhet, varpå intet exempel ännu ådagalagts, och vilken misstro, enligt vad telegrafstyrelsen jämväl yttrar, i flertalet fall måhända är ogrundad.

Jämte vad nu ur mera principiella synpunkter anförts kunna även speciella erinringar göras emot en bestämmelse av ifrågasatta innebörd.

Därutinnan får kommittén först anmärka, hurusom bestämmelsen synes vara i olika avseenden för snäv.

Sälunda har framhållits, att densamma borde med lika fog som för kvinnlig befattningshavare gälla manlig tjänsteman i telegrafstationstjänst, vilken inginge äktenskap med kvinna, som jämväl därefter bedreve för stationstjänsteman förbjuden verksamhet.

Häremot har visserligen erinrats, att det »än så länge» icke torde vara regel, att hustrun försörjde sin man, och att man därför hade grundad anledning antaga, att telegraftjänstemännens hustrur icke bedreve verksamhet som vore för deras män förbjuden. Att telegraftjänstemans hustru driver sådan verksamhet kan dock inträffa, och en på ett dylikt faktiskt förhållande grundad misstro till telegraftjänstemannens iakttagande av tysthetsplikten lär icke undanröjas av något mot detta förhållande stridande antagande.

Vidare torde det icke kunna jävas, att även andra band än äktenskapets kunna medföra stor frestelse till förgätenhet av tysthetsplikten.

För övrigt må i detta sammanhang generellt erinras, hurusom individuella ekonomiska förhållanden och intressen, vilka icke torde falla under det i omförmälda § 141 mom. 1 givna förbud, i många tänkbara fall kunna medföra väl så stark frestelse som någonsin ett äktenskap mellan här ifrågasatt personer.

Den ifrågasatta bestämmelsen skulle också otvivelaktigt visa sig svår att tillämpa.

I detta hänseende är att beakta icke blott den av telegrafstyrelsen påpekade svårigheten vid och den tvivelaktiga lämpligheten av ett övervakande från telegrafverkets sida av den verksamhet, som bedrevs av den kvinnliga befattningshavarens make. Den i olika avseenden vaga innebörden av åsyftade förbudsstadgandes ordalag synes icke kunna undgå att i många fall göra dess tillämplighet högeligen tvivelaktig. Vid bedömandet av dylika fall skulle därför säkerligen vederbörande överordnade myndighet ej finna annan utväg än att hämta ledning just från sin uppfattning om huruvida hänsynen till tjänstebefattningens behöriga bestridande gjorde en tillämpning önskvärd och nödig eller icke. — Å andra sidan må påpekas, hurusom bestämmelsen skulle verka bindande och sträng därutinnan, att äktenskap i varje fall, huru olika än de ekonomiska förhållandena mellan makarna till följd av äktenskapsförord och andra omständigheter i de särskilda fallen kunde gestalta sig, skulle äga enahanda betydelse i förevarande avseende.

Med hänsyn till nu anförda och likartade anmärkningar mot den ifrågasatta bestämmelsens lämplighet synes det kommittén, som om en icke blott naturlig utan på samma gång också i de särskilda fallen rättvisare och för statsintressets iakttagande effektivare lösning av spörsmålet rörande betydelsen i förevarande hänseende av gifte mellan personer, som i bestämmelsen skulle avses, vore att finna i den

regel, som redan godkänts i fråga om inverkan av andra kvinnliga statstjänares gifte, eller sålunda att det tillkomme vederbörande överordnade myndighet att under sitt tjänsteansvar avgöra, huruvida med hänsyn till befattningens behöriga bestridande avgång från befattningen vore nödig.

Telegrafstyrelsen har även uttalat såsom sin mening, att den med kontorsarbete vid stationerna sysselsatta kvinnliga personalen borde uti ifrågavarande hänseende likställas med den övriga stationspersonalen och att alltså nämnda kontorspersonal skulle vara skyldig att efter ingånget äktenskap med icke telegraftjänsteman lämna verket.

Då kontorspersonalen i fråga ej deltagit i telegraf- eller telefonexpeditionen, synes kommittén tillräcklig anledning icke förefinnas, att beträffande samma personal avvika från nyssberörda, enligt punkten 7) av förutnämnda kungörelse den 10 juni 1912 godkända regel.

Telegrafstyrelsen har vidare, såsom redan är nämnt, ansett, att, därest kvinnlig tjänsteman, som ingått gifte, tillätes kvarstå i telegrafverkets tjänst, hon allenast borde medgivas rätt att kvarstå i extra ordinarie tjänst. Den nuvarande bestämmelsen om skyldighet för kvinnlig telegraftjänsteman att efter ingånget äktenskap frånträda innehavd ordinarie anställning borde nämligen i personalens eget intresse bibehållas.

Styrelsen har i sådant hänseende framhållit, hurusom i motsatt fall, med hänsyn till det större behovet av ledighet för gift kvinna, den extra ordinarie personalen skulle behöva ökas med ett betydande antal, nära nog överensstämmande med antalet i ordinarie tjänst kvarstående gifta kvinnor, men att i samma mån ock befordringsutsikterna för den sålunda förökade extra ordinarie personalen komme att synnerligen försämrats.

Kommittén har, såsom förut antytts, för sin del antagit, att antalet gifta kvinnor, som komme att begagna sig av rätten att kvarstå i ordinarie tjänst, icke skulle bli mera avsevärt.

Emellertid har inom kommittén den tanken uppstått, huruvida tilläventyrs föreskrift kunde böra meddelas därom att inom varje särskild tjänstemannagrupp antalet gifta kvinnor icke finge överstiga viss mindre del av samtliga till gruppen hörande kvinnliga befattningshavare. Kommittén har dock funnit sig ej böra framlägga något förslag i sådan riktning.

Det synes likväl kommittén, att därest fråga uppstår om medgivande för gift kvinna att bli befördrad till ordinarie tjänst och framställning därom i enlighet med de allmänna grunderna göres hos Kungl. Maj:t, hänsyn i det speciella fallet bör kunna tagas jämväl till antalet gifta kvinnor, som redan hava ordinarie anställning inom den tjänstemannagrupp, som den lediga befattningen tillhör.»

Vad slutligen statens järnvägar beträffar, hava enligt kommitténs uppfattning från järnvägsstyrelsen icke i ärendet auförts några omständigheter av beskaffenhet att utgöra för detta verk särskilt gällande invändningar mot gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst.

Statens
järnvägar.

Såsom resultat av den granskning, kommittén ägnat de av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen anförda invändningar mot gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar, framginge sålunda, säger kommittén,

Sammanfattning av kommitténs utlåtande.

att enligt kommitténs mening icke framkommit några sådana särskilda förhållanden, som kunde anses i fråga om den vid nämnda verk anställda kvinnliga personal påkalla avvikelser från de av statsmakterna godkända allmänna principer uti nu förevarande hänseenden.

Kommittén ansåge fördenskull, att jämväl i avseende å den kvinnliga personalen vid postverket, telegrafverket samt statens järnvägar borde gälla, att gift kvinna må till ordinarie tjänst befordras, dock allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande, samt att, där kvinnlig innehavare av ordinarie befattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

Kommittén har därjämte framhållit, att därest de nyssnämnda grunderna vunne godkännande beträffande gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar, bestämmelser i sådant hänseende syntes böra, i likhet med vad förhållandet vore beträffande statens vattenfallsverk, införas i vederbörande verks avlöningsreglemente, såvitt möjligt utan att allenast av denna anledning ordningsföljden av paragrafer och moment rubbades.

Såsom nämnts, hava utlåtanden över det av löneregleringskommittén sålunda avgivna betänkande infordrats från de ifrågavarande tre verken.

*Utlåtande
av general-
poststyrelsen
1/10 1915.*

Generalpoststyrelsen har i utlåtande av den 1 oktober 1915 anført, att vad i det förevarande ämnet förekommit, sedan styrelsen avgav sitt förut återgivna utlåtande av den 11 februari 1913, syntes styrelsen icke vara av sådan beskaffenhet, att styrelsen på grund därav borde i något hänseende frångå, vad styrelsen i sitt berörda utlåtande anført.

*Utlåtande av
telegrafstyrelsen
18/3 1916.*

Telegrafstyrelsen har i sitt utlåtande, avgivet den 18 februari 1916, fortfarande hävdadt nödvändigheten av att styrelsen i sin hand äger medel att från verket skilja de gifta kvinnor, vilkas bibehållande i tjänst skulle vara oförenligt med omsorgen om telegramhemligheten. Enklast och effektivast har, enligt styrelsens mening, detta mål vunnits genom att, på sätt hittills skett, ingen med person utom telegrafverket gift kvinna medgivits rätt att kvarstå i sådan tjänst, som är förenad med arbete vid telegraf- eller telefonexpedition, och denna åtgärd har också hittills varit den närmast till hands liggande, så länge det icke inom något statens verk annat än undantagsvis varit medgivet för gift kvinna att bibehålla sin tjänst.

Obestridligt är emellertid, fortsätter styrelsen, att en stor del av de kvinnliga telegraf- och telefонтjänstemän, som ingå äktenskap med personer utom telegrafverket, även som gifta befinna sig i sådana förhållanden, att de fortfarande skulle utan risk för telegramhemligheten kunna bibehållas vid sitt expeditjonsarbete. Styrelsen anser det därför lätt begripligt och fullt motiverat, att telegrafverkets kvinnliga tjänstemän finna det väl strängt, om de allt fortfarande skulle, även i de fall då det kan påvisas, att omsorgen om telegramhemligheten icke kräver deras avskedstagande, vara tvungna att lämna sina anställningar i och med giftermålet, medan däremot under lika förhållanden deras kollegor inom andra verk äga valfrihet att kvarstå i sin gamla tjänst. Denna olikhet bliver, anföres det vidare, givetvis allt mera kännbar i den mån de allmänna bestämmelserna om gift kvinnas rätt att innehava statstjänst vinna tillämpning inom allt flera verk, och skulle bliva särskilt framträdande, om ifrågavarande bestämmelser även bliva införda inom de med telegrafverket närmast jämförbara trafikverken. Ehuru telegrafstyrelsen måste finna de invändningar, som ur tjänstens och det allmännas synpunkt rests mot införandet av dessa allmänna bestämmelser vara i hög grad befogade, och detta särskilt ifråga om ett trafikverk som telegrafverket, där kvinnorna icke såsom i de centrala ämbetsverken äro hänvisade till ett fåtal mindre betydelsefulla skrivbiträdesbefattningar, utan där inom vissa avdelningar uteslutande och inom andra i övervägande grad kvinnlig arbetskraft användes, och detta även i nog så ansvarsfulla befattningar, som kräva både odelat intresse för tjänsten och kontinuitet i arbetet, har styrelsen ansett sig av nyssnämnda skäl icke böra motsätta sig, att, därest här ifrågavarande allmänna bestämmelser må kunna anses principiellt tillämpliga inom trafikverken, desamma jämväl för telegrafverkets del införas i den utsträckning, som kan anses förenligt med omsorgen om telegramhemligheten.

I anslutning härtill anför styrelsen vidare:

»Svårigheten ligger i att på ett lämpligt och ändamålsenligt sätt giva bestämmelserna rörande gift kvinnas rätt att kvarstå i tjänst en sådan form, att de möjliggöra kvarstående, då så utan olägenhet för telegramhemligheten kan ske, men på samma gång förhindra vederbörande tjänsteman att hålla sig kvar vid sin befattning även i de fall, då uppenbar olägenhet på grund av kvarstannandet kan förväntas. Lönereregleringskommittén har emellertid framhållit, att formuleringen av de allmänna bestämmelserna rörande gift kvinnas rätt att innehava statstjänst synas på ett tillfredsställande sätt uppfylla detta krav. Om brott mot tysthetsplikten yppat sig, skulle nämligen, på grund av den i bestämmelserna inrymda befogenheten för vederbörande överordnade myndighet att förpliktiga den gifta kvinnan att avgå ur tjänst, om så med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande prövas nödigt, vederbörande tjänsteman kunna av telegrafstyrelsen åläggas skyldighet att avgå.

Givetvis erbjuder sig en lösning genom att på sådant sätt låta frågan om kvarstannande eller avsked för varje fall bliva beroende på telegrafstyrelsens prövning. Emellertid lär det näppeligen vara tillräckligt, att telegrafstyrelsen använder sig av sin rätt att förelägga den kvinnliga tjänstemannen att taga avsked endast för det fall, att bestämt brott mot tysthetsplikten blivit konstaterat, utan måste åtminstone i vissa fall sådant föreläggande komma till användning, även då det redan vid äktenskapets ingående eller sedermera kan vara klart, att den kvinnliga tjänstemannens privata förhållanden som gift äro sådana, att hennes bibehållande i tjänst måste av mera allmänna hänsyn anses olämpligt.

Telegrafstyrelsen förbiser emellertid ingalunda, att ett fullt rättvist avgörande härvidlag ofta nog kan vara förenat med stora svårigheter, särskilt i de helt säkert ej så sällsynta gränfallen, liksom det ock står klart för styrelsen att, även om styrelsens avskedsföreläggande skulle vara välgrundat, missnöje ofta kommer att yppa sig bland dem, som mot sin vilja nödgas avgå. Det torde vara att förutse, att många bland dessa, som icke kunna inse det berättigade i det erhållna föreläggandet, skola vilja utverka ändring i detsamma. Emellertid är påtagligt, att de skäl, som ligga till grund för avskedsföreläggandet, äro av den grannliga art, att ett offentligt framläggande eller dryftande av desamma icke är lämpligt och ofta ej ens möjligt, emedan de ju i allmänhet grunda sig på förhållanden, som i följd av telegraphemligheten icke få yppas. Ej heller torde de förefintliga skälen kunna tillfullo bedömas utan en intim kännedom om betydelsen av de i varje fall faktiskt föreliggande förhållandena, och en sådan kännedom kan svårligen förutsättas hos någon annan myndighet än en med telegrafverkets dagliga skötsel förtrogen. Det synes därför telegrafstyrelsen vara erforderligt att, därest telegrafstyrelsen på föreslaget sätt beklädes med uppdraget att för varje fall taga ställning till frågan, huruvida gift kvinnas kvarstående i tjänst må anses förenligt med omsorgen om telegraphemligheten, det också åt styrelsen överlämnas att i detta avseende fatta det avgörande beslutet.»

I fråga om den sannolika frekvensen å ordinarie befattningar av gifta kvinnor och verkningarna i befordringshänseende av ett medgivande i antydd riktning, anför styrelsen följande:

»Såväl den kvinnliga telegrafpersonalens förening som löneregreringskommittén äro av den åsikten, att medgivandet för gift kvinna att kvarstå i tjänst icke kommer att utöva något väsentligare inflytande på den kvinnliga extra ordinarie personalens befordringsmöjligheter. Båda taga nämligen för givet, att de gifta kvinnornas kvarstående i tjänst kommer att bliva en nödfallsutväg, som ej anlitas oftare eller längre än som är oundgängligen nödvändigt. Telegrafstyrelsen anser sig icke kunna underlåta framhålla, att enligt styrelsens övertygelse denna förmodan icke kommer att hålla streck. Av nära till hands liggande anledningar utgöras de kvinnliga telegraftjänstemännens äktenskap till betydande del av äktenskap med statstjänstemän, som åtnjuta jämförelsevis begränsade inkomster. Såsom i någon mån belysande för detta förhållande kan meddelas, att enbart antalet telegrafister, som ingått giftermål med tjänstemän inom telegrafverket och som på grund härav medgivits rätt att kvarstå såsom extra ordinarie telegrafister, vid 1915 års slut utgjorde 71, medan sammanlagda antalet ogifta ordinarie och extra ordinarie telegrafister utgjorde 558. För flertalet av de familjer, där mannen är statstjänsteman eller innehar annan i inkomsthänseende därmed jämförlig ställning, skulle den kvinnliga tjänstemannens inkomst, särskilt om hon med-

gives rätt att kvarstå såsom ordinarie, utgöra en så betydande del av familjens sammanlagda inkomster — i många fall upp till eller över tredjedelen — att den familj, som en gång börjat räkna med denna inkomst i sin budget, näppeligen kan frivilligt avstå därifrån, utan snarare med eller mot sin vilja tvingas att genom mera rikligt tilltagen hjälp i hemmet och andra åtgärder söka så ordna för sig, att hustrun icke kommer i den belägenheten, att hon bliver permanent bunden vid hemmet utan kan så länge som möjligt bibehålla sitt utomhusarbete.

Oavsett den större frestelse att kvarstå i tjänst, som följer av rätten att få bibehålla den med ordinarieskapet förenade högre avlöningen, tillkommer ytterligare en omständighet, som gör att ett kvarstående såsom ordinarie måste för den gifta kvinnan te sig mera lockande än ett kvarstående såsom extra ordinarie tjänsteman. En gift kvinnlig extra ordinarie tjänsteman, som på grund av förhållandena i hemmet nödgas begagna sig av tjänstledighet, uppbär under denna tid ingen avlöning. En ordinarie tjänsteman däremot skulle, enligt de inom telegrafverket allmänt gällande bestämmelserna, under samma förhållanden få avstå allenast så stor del av sin avlöning som erfordras för tjänstens uppehållande, d. v. s. avlöningen åt en extra ordinarie tjänsteman inom motsvarande befattning. Även under tjänstledighet får hon på så sätt bibehålla från en tredjedel och upp till hälften av sin avlöning, beroende på antalet intjänade ålderstillägg. Under sådana förhållanden är det självfallet, att vederbörande hellre söker reda sig med att i erforderlig utsträckning begagna sig av tjänstledighet än att helt och hållet taga avsked.

Man måste således vara beredd på att ett medgivande för gift kvinna att innehava ordinarie telegraf- eller telefontjänst kommer att medföra en mycket betydande försämring av den kvinnliga extra ordinarie personalens beföringsmöjligheter, såvida icke särskilda åtgärder vidtagas för att tillvarataga dess intressen gent emot de gifta kvinnorna. En utväg här till erbjuder sig givetvis genom att telegrafstyrelsen begagnar sig av den styrelsen tillagda rätten att fordra gift kvinnas avskedstagande även i sådana fall, då den gifta kvinnliga tjänstemannen i allt för hög grad tager den extra personalen i anspråk för vikariat av anledning, som sammanhänger med hennes verksamhet i hemmet.»

Järnvägsstyrelsen har i utlåtande av den 31 januari 1916, med vidhållande av sin förut intagna ståndpunkt, hemställt, att någon ändring i de för verket i förevarande avseende gällande bestämmelser icke måtte vidtagas. Således motsatte sig styrelsen även att gift kvinna finge befordras till ordinarie tjänst efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande.

*Utlåtande av
järnvägsstyrelsen*
81/1
1916.

Styrelsen har därvid i likhet med telegrafstyrelsen framhållit, att kvarstående i ordinarie tjänst efter ingånget giftermål sannolikt ej bleve endast en nödfallsväg för de kvinnliga befattningshavarna. Behovet av det genom tjänsten vunna bidraget till familjens uppehälle komme att ökas för varje år efter giftermåls ingående. Svårigheten att fylla plikterna såväl i hemmet som i tjänsten komme emellertid också att efter hand ökas. Frestelse låge då nära till hands att ersätta tjänsten.

Det låte sig, särskilt med hänsyn till behovet av full arbetsprodukt från samtliga inom ett kontor tjänstgörande befattningshavare, ej göra, att, såsom de kvinnliga

tjänstemannaföreningarna föreslagit, vid ledighet för gift kvinnlig tjänsteman fördela hennes arbete å kamraterna.

Tjänsten skulle sålunda bliva lidande på ett medgivande av ifrågasatt art. Redan nu kunde man för övrigt spåra svårighet för gifta kvinnliga befattningshavare att tillgodose såväl familjens som tjänstens intresse.

Svårigheter i rekryteringshänseende skulle uppstå, om gifta kvinnor finge tillträde till ordinarie befattningar.

En annan olägenhet därav vore, att i de fall, då äktenskap komme att ingås mellan järnvägstjänstemän å samma ort, stora svårigheter komme att uppstå att i händelse av behov förflytta mannen till annan tjänstgöringsort.

Kontorspersonalen i järnvägsstyrelsen hade avsevärt längre tjänstgöringstid än motsvarande personal i andra verk. Detta skärpte olägenheterna för familjen och de uppväxande barnen av den ifrågasatta utsträckningen av den kvinnliga arbetskraftens användande i verket.

Särskilda förhållanden, som talade mot en dylik åtgärd, föreläge just i verkets stora omfattning och personalens talrikhet. De invändningar, som gjorts, hade nämligen större betydelse, ju talrikare den kår vore, som frågan gällde.

I den styrelsen tillerkända rätt att förflytta personal, vilken rätts utsträckta tillämpning rörande kontorspersonalen ställts i utsikt, föreläge en särskild anledning att låta statens järnvägar i förevarande avseende intaga en undantagsställning.

Rörande de anmärkta svårigheterna hänvisades till särskilt yttrande härutinnan av föreståndaren för styrelsens största kontor, kontrollkontoret, vilken tjänsteman ansågs sitta inne med de bästa förutsättningar att kunna bedöma verkningarna.

Skulle emellertid statens järnvägar icke anses böra intaga någon undantagsställning i förevarande fråga, syntes reformen böra få sitt uttryck i en ändring av gällande instruktion. Ut i gällande avlöningsreglemente borde åter därvid införas föreskrift, att tjänstledighet i anledning av havandeskap vore att anse såsom tjänstledighet för enskilda angelägenheter — en princip, vilken beträffande extra ordinarie kvinnliga tjänstehavare vid statens järnvägar redan tillämpats.

Vidare ville styrelsen påpeka, att enligt nuvarande bestämmelser skulle efter reformens genomförande gift kvinnlig tjänstehavare kunna i förekommande fall komma att tillgodonjuta, i händelse av mannens frånfälle, innan hon uppnått pensionsåldern, såväl egen avlöning som änkepension efter statstjänsteman eller vid mannens frånfälle efter nyssnämnda pensionsålder såväl egen pension som änkepension, vilket allt kunde ifrågasättas ej hava fog för sig.

Även ansåge sig styrelsen böra framhålla, att vid giftermål mellan tjänstehavare vid statens järnvägar det förhållandet skulle inträffa, att avlöningsförmånen ersättning för bostad och bränsle, som väl till sin storlek finge anses tillmätt efter vad för vederbörande tjänstehavare efter hans tjänsteställning kunde anses tillfyllest för honom och familjen, skulle komma i dubbelt måtto vederbörande till godo, vilket väl näppeligen kunde vara avsett. Skulle mannen såsom tillhörande tjänstemannagrupp, som kunde beredas förmånen av fri bostad, äga sådan förmån, framträdde än mera det påpekade missförhållandet, i det därvid vederbörande skulle få tillgodonjuta utöver fri bostad med bränsle visst kontant belopp såsom bostadsersättning, vilket uppenbart skulle stå i strid med vad med denna avlöningsförmån avsetts.

Departements-
chefen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, hava genom kungl. kungörelse den 10 juni 1912 fastställts allmänna villkor och bestämmel-

ser att gälla för de å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar. I denna kungörelse är stadgat, att gift kvinna må till biträdestjänst befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivaude. Vidare är föreskrivet, att, där kvinnlig innehavare av biträdesbefattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

Dessa och med dem överensstämmande bestämmelser tillämpas å samtliga i statstjänst anställda kvinnliga befattningshavare av här ifrågasvarande slag med undantag för dem, vilka äro anställda i post- och telegrafverken samt vid statens järnvägar. För dessa sistnämnda gäller, att om kvinna, som innehar ordinarie befattning, träder i äktenskap, hon skall anses hava frånträtt befattningen, vederbörande överordnade myndighet likväl obetaget att under angivna förutsättningar bibehålla henne i extra tjänst; och kan följaktligen gift kvinna ej heller antagas till ordinarie tjänst.

Frågan gäller nu, huruvida tillräckliga skäl förefinnas att vad sistnämnda verk vidkommer bibehålla de sålunda gällande undantagsbestämmelserna.

Järnvägsstyrelsen har såsom sin åsikt uttalat, att någon ändring i nu gällande föreskrifter ej bör vidtagas. Från järnvägsstyrelsens mening har emellertid, vid avgivande av styrelsens tidigare utlåtande i frågan, en av styrelsens ledamöter varit skiljaktig. Reservanteu har ansett, att de i 1912 års kungörelse innefattade bestämmelserna lämpligen borde och kunde göras gällande även för statens järnvägar, men att i sammanhang härmed borde meddelas föreskrift, att gift kvinnlig befattningshavare skulle vara pliktig att viss tid före och efter eventuell nedkomst begagna sig av tjänstledighet och därvid avstå samtliga löneförmåner.

Generalpoststyrelsen har gjort gällande enahanda uppfattning som järnvägsstyrelsen. I avseende å postverkets ordinarie kvinnliga biträden har styrelsen emellertid ansett, att styrelsen utan större olägenhet skulle kunna tillerkännas befogenhet att, om dylikt biträde trädde i gifte, medgiva hennes kvarstående i tjänsten, så länge detta icke med hänsyn till befattningens behöriga uppehållande medförde olägenhet.

Telegrafstyrelsen har — efter att tidigare hava intagit en mera avvisande hållning — i sitt över löneregeringskommitténs betänkande avgivna utlåtande förklarar, att styrelsen icke vill motsätta sig, att, därest

här ifrågavarande allmänna bestämmelser må kunna anses principiellt tillämpliga inom trafikverken, desamma jämväl för telegrafverkets del införas i den utsträckning, som kan anses förenligt med omsorgen om telegramhemligheten.

Löneregleringskommittén har vid bedömandet av det föreliggande spörsmålet utgått därifrån, att statsmakterna, genom antagandet år 1912 av de förut omförmälda allmänna grunderna i fråga om rätt för kvinnliga befattningshavare vid vissa verk och anstalter att i händelse av giftermål bibehållas vid sin anställning, i princip tagit ställning till nämnda spörsmål. Kommittén har därför fattat sitt uppdrag beträffande den nu föreliggande frågan sålunda, att kommittén skolat undersöka, huruvida — fränsett de allmänna invändningar, som må kunna göras mot användning över huvud taget av gift kvinna i ordinarie statstjänst — beträffande de tre nämnda verken sådana särskilda förhållanden blivit ådagalagda, som må böra föranleda undantag från de av statsmakterna godkända principerna i förevarande hänseende.

Vad löneregleringskommittén sålunda anfört i avseende å de synpunkter, ur vilka man bör skärskåda det ämne, som nu föreligger till behandling, måste enligt min uppfattning anses riktigt. De allmänna invändningar, som i förevarande avseende möjligen kunna göras, torde få anses slutligt prövade genom antagandet år 1912 av de förut nämnda grunderna.

Till de allmänna invändningarna — vilka sålunda icke torde behöva här vidare bemötas — hör, såsom kommittén framhållit, vad i järnvägsstyrelsens och även generalpoststyrelsens utlåtanden anförts om svårigheten för en kvinna att förena två så olika uppgifter som, å ena sidan, makans och moderns, och, å andra sidan, tjänstemannens, till följd varav ock gift kvinnas arbete i statstjänst i allmänhet ej skulle kunna bliva av den kvalitet som en ogift kvinnas.

Jag delar också kommitténs uppfattning, att till sådana allmänna invändningar bör hänföras vad i telegrafstyrelsens och järnvägsstyrelsens utlåtanden förekommer i fråga därom, att den ogifta kvinnan i allmänhet är i större behov av arbetsförtjänst än den gifta och att fördenskull genom gift kvinnas kvarstående i statstjänsten förvärvsmöjligheterna för den mera behövande ogifta kvinnan bliva försämrade.

De tre nämnda styrelserna hava ock var för sig framhållit, hurusom den omständigheten, att gift kvinnlig befattningshavare genom sin ställning som maka och moder ofta måste för längre eller kortare tid bliva bunden vid hemmet, kommer att föranleda ökat behov av vikarier.

Löneregleringskommittén har ansett även detta höra till kretsen av de allmänna invändningarna mot gift kvinnas användning i ordinarie tjänst, om än medgivas måste, att invändningen kan erhålla större betydelse ju större den särskilda kår är, som frågan gäller.

Onekligt är, att betydelsen av denna invändning är i hög grad beroende på storleken av den grupp befattningshavare, varom i varje särskilt fall är fråga. Med hänsyn härtill torde invändningen — till vilken jag i det följande får tillfälle återkomma — i nu förevarande sammanhang i viss mån hava även en särskild karaktär.

I anledning av de speciella invändningar, som framställts, vill jag till en början uttryckligen betona, att, om gift kvinna tillåtes inneha ordinarie tjänst, hon icke bör i något som hälst avseende i tjänsten få intaga en gynnad undantagsställning. Uppkomma sålunda förhållanden av den beskaffenhet, att ett kvarstående i tjänsten icke är möjligt utan att befattningshavaren därigenom kommer att beredas en dylik, oberättigad förmån, då föreligger också en situation, i vilken det med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande är nödigt, att befattningshavaren avgår från densamma. Härav följer även, att förflyttning av gift kvinnlig befattningshavare bör och skall ske, allt efter som tjänstens behöriga upprätthållande det kräver och utan att hänsyn tages till befattningshavarens personliga förhållanden. Härmed falla också de av generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen i sistnämnda avseende anförda invändningarna. Att här ånyo närmare redogöra för dem torde icke vara behöfligt.

Telegrafstyrelsen har, som nämnts, under viss förutsättning icke velat motsätta sig, att de omförmälda allmänna bestämmelserna komma till bruk även inom telegrafverket. Den tvekan, åt vilken styrelsen likväl givit uttryck, har sin huvudsakliga grund i omsorgen om telegramhemlighetens bevarande. I överensstämmelse med löneregleringskommittén, som förebragt en sakrik utredning i ämnet, håller jag för min del före, att ett medgivande ifråga om gift kvinnas kvarstående i ordinarie tjänst av den innebörd, som nu ifrågasatts, icke torde medföra någon särskild fara för att vare sig telegramhemligheten skulle röjas eller allmänhetens förtroende för verket rubbas. Jag kan icke underlåta att erinra om löneregleringskommitténs uttalande, att det i ett ämne som det föreliggande, där frågan gäller allenast iakttagandet av en bestämd förpliktelse att underlåta ett visst handlande, knappast synes vare sig staten i dess förhållande till sina tjänst innehavare fullt värdigt eller ägnat att i det hela stödja och upprätthålla allmänhetens tilltro till statstjänstemännens pliktuppfyllelse, om statsmyndigheten så att säga på förhand viker undan

för blotta möjligheten av uppkomsten av misstro om en pliktförgätenhet, varpå intet exempel ännu ådagalagts, en misstro som, enligt vad telegrafstyrelsen jämväl yttrar, i flertalet fall måhända är ogrundad. Det berättigade i denna tankegång torde vara påtagligt.

Jag har förut antytt, hurusom en av de framställda invändningarna — och en av dem, vid vilken man synes hava fäst särskild vikt — är, att gifta kvinnliga befattningshavare ofta skulle bliva för kortare eller längre tid bundna vid hemmet, en omständighet, som till men för rekryteringsförhållandena skulle påkalla ökat antal vikarier. I sammanhang därmed har gjorts gällande, att kvarstående i ordinarie tjänst efter ingånget äktenskap sannolikt ej kommer att bliva en nödfallsutväg, utan tvärtom, med hänsyn till behovet för familjen att äga denna inkomst-källa, kan förväntas i stor utsträckning komma att ske.

För min del känner jag mig ej övertygad om att ett medgivande av ifrågasatt slag skulle, åtminstone i allmänhet, behöva giva anledning till någon mer betydande ökning av antalet vikarier — och detta även om man, såsom jag i likhet med järnvägsstyrelsen håller före, måste bestämt motsätta sig att vid ledighet för en gift ordinarie kvinnlig befattningshavare hennes göromål skulle kunna uppdelas på kamraterna. Jag är nämligen i stort sett böjd att tro på riktigheten av den av de kvinnliga tjänstemannaföreningarna uttalade meningen, att det fortfarande kommer att betraktas såsom en nödfallsutväg, att hustrun bibehåller tidigare anställning, och att hon, så snart de ekonomiska förhållandena det medgiva, kommer att lämna densamma. Även i fall det nu ifrågasatta medgivandet lämnas, torde nog ett betydande antal kvinnliga befattningshavare finna med sin fördel förenligt att efter äktenskapets ingående kvarstå allenast å extra stat, därest de ej alldeles lämna statstjänsten. Gentemot vad från telegrafstyrelsens och järnvägsstyrelsens sida anförts därom, att de med åren stegrade utgifterna snarare skulle göra hustruns arbetsförtjänst efter hand allt mer behövlig, kan dock med skäl anföras, att det framförallt torde vara de med bosättningen förenade kostnaderna, som ställa särskilda anspråk på kassan vid äktenskapets ingående. Vidare torde man, vare sig mannen är tjänsteman eller icke, ju i regel hava att räkna därmed, att mannens inkomster småningom ökas.

I detta sammanhang ber jag få erinra, hurusom, sedan löneredgeringskommittén avgivit sitt ifrågavarande utlåtande, Kungl. Maj:t i vissa fall meddelat tillstånd för ordinarie kvinnliga befattningshavare vid kommunikationsverken att i avvaktan på den slutliga prövningen av förevarande fråga kvarstå i ordinarie tjänst efter ingånget äktenskap.

Dylikt tillstånd, som begränsats att gälla tillsvidare till den 1 juli 1917, har emellertid lämnats endast i tillhoppa 11 fall, därav 6 avseende postverket, 1 telegrafverket samt 4 statens järnvägar. I 3 fall har dessutom ansökning om sådant tillstånd avslagits.

Det synes mig emellertid ej kunna bestridas, att, därest gift kvinna vore berättigad att utan vidare efter ingånget äktenskap kvarstå i tjänsten, detta till följd av det stora antalet befattningshavare vid kommunikationsverken i särskilda undantagsfall skulle kunna medföra ökat behov av vikarier och på grund härav jämväl kunna föranleda till försämrade rekryteringsförhållanden. Så skulle särskilt kunna bli fallet, om beträffande någon viss avdelning (grupp, station, kontor, byrå etc.) kvinnlig arbetskraft helt och hållet eller i mycket stor utsträckning kommer till användning.

Emellertid vill det förefalla, som om man ej heller beträffande detta förhållande tillräckligt beaktat den förutsättning, som under alla omständigheter måste uppställas för ett medgivande för gift kvinna att kvarstå i sin befattning, nämligen att sådant är förenligt med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande. Skulle det nämligen ifråga om viss avdelning inom något ämbetsverk visa sig, att medgivanden i större utsträckning av antydd art komme att föranleda svårigheter att utan vidtagande av särskilda åtgärder — såsom anskaffande av ökat antal vikarier — upprätthålla arbetets behöriga bedrivande, bör enligt min uppfattning en tillämpning av omförmälda bestämmelse föranleda en viss begränsning vid lämnande av dylika medgivanden. Hinder synes mig ej heller från nu angivna utgångspunkt möta för vederbörande verk att för dylika fall fastställa en viss proportion, utöver vilken — naturligtvis endast som en allmän regel, från vilken undantag med hänsyn till förhållandena i varje fall kan meddelas — vid en avdelning kvinnliga befattningshavare ej äga att efter ingånget äktenskap kvarstå i tjänsten. I brist på erfarenhet möta givetvis svårigheter att nu avgiva något bestämt omdöme, huru en dylik proportion skall fastställas. Efter upplysningar, jag inhämtat från vederbörande ämbetsverk, vill det emellertid förefalla, som om behörig hänsyn skulle tagas till förut angivna synpunkter, därest vid förefallande behov antalet gifta kvinnor inom vederbörande avdelning bestämdes ej skola överstiga en fjärdedel av totala antalet befattningshavare inom avdelningen.

Skulle de i förevarande avseende i allmänhet gällande bestämmelser komma att tillämpas på sätt jag i det föregående antytt, lära några för tjänsteverksamheten menliga följder icke behöva uppstå genom införande för kommunikationsverkens vidkommande av samma bestämmelser.

Ytterligare några synpunkter återstå att särskilt framhäva.

Sålunda bör erinras, att, såsom de kvinnliga tjänstemannaföreningarna gjort gällande, det onekligen är obilligt att från ordinarie tjänst utestänga de gifta kvinnliga befattningshavarna, i fall de vid äktenskapets ingående länge varit i verkets tjänst och därunder i likhet med övriga ordinarie befattningshavare erlagt pensionsavgifter. Att då, alldeles fränsett huruvida och i vilken grad ingäendet av äktenskap verkligen i det föreliggande fallet inverkar hinderligt för tjänstens skötande, betaga den gifta kvinnan rätt att kvarstå i ordinarie tjänst i nu ifrågavarande verk kan, helst med hänsyn till den mängd kvinnliga befattningshavare, å vilka 1912 års bestämmelser äro tillämpliga, knappast anses billigt och rättvist. Jag vill här icke underlåta att nämna, huru som, på sätt jag i det föregående anført, med 1912 års bestämmelser överensstämmande föreskrifter meddelats även beträffande den kvinnliga personalen hos statens vattenfallsverk, vilket väl får anses vara och, efter det utvecklingen med tiden fortskridit, torde bliva än mer jämförligt med nu ifrågavarande verk.

Ej heller må förbises statens intresse av att främja äktenskapsfrekvensens höjande. Kan ett medgivande för gift kvinna att kvarstå i tjänst i någon mån hava denna verkan, innebär detta ytterligare en för saken talande omständighet.

Av sålunda anförda skäl vill jag, i likhet med löneredgeringskommittén, för min del tillstyrka, att jämväl vad beträffar den kvinnliga personalen vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar skall gälla, att gift kvinna må till ordinarie tjänst befordras, dock allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande, samt att, där kvinnlig innehavare av ordinarie befattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

I förbigående vill jag framhålla, att ledighet för gift kvinna i anledning av havandeskap helt naturligt, såsom löneredgeringskommittén också uttalat, i regel bör likställas med ledighet för enskilda angelägenheter och att sålunda befattningshavare i dylikt fall bör vara i fråga om löneförmåners avstående till vikarie underkastad de för sådan ledighet gällande bestämmelser.

Telegrafstyrelsen har ansett erforderligt, att därest styrelsen på föreslaget sätt beklädes med uppdraget att för varje fall taga ställning till frågan, huruvida gift kvinnas kvarstående i tjänst må anses förenligt med omsorgen om telegramhemligheten, det också överlämnas åt styrel-

sen att i detta avseende fatta det avgörande beslutet. Därest ett sådant beslut får överklagas, kan nämligen befaras, menar styrelsen, att därvid just bringas till offentligheten de omständigheter, som till telegramhemlighetens skyddande ej böra göras kända och som orsakat vederbörandes skiljande från tjänsten. Dessa farhågor torde knappast vara grundade. Det lär förvisso låta sig göra att avfatta handlingarna i ett dylikt ärende på sådant sätt, att genom desamma icke uppenbaras annat än vad som lämpligen bör komma till allmän kännedom.

Slutligen är att uppmärksamma två av järnvägsstyrelsen framställda erinringar.

Styrelsen har påpekat, att enligt nuvarande bestämmelser skulle efter reformens genomförande gift kvinnlig tjänstehavare kunna i förekommande fall komma att tillgodonjuta, i händelse av mannens frånfälle, innan hon uppnått pensionsåldern, såväl egen avlöning som änkepension efter statstjänsteman eller, vid mannens frånfälle efter nyssnämnda pensionsålder, såväl egen pension som änkepension, vilket allt kunde ifrågasättas ej hava fog för sig.

Därjämte har styrelsen framhållit, att vid giftermål mellan tjänstehavare vid statens järnvägar det förhållandet skulle inträffa, att avlöningsförmånen ersättning för bostad och bränsle, som väl till sin storlek finge anses tillmätt efter vad för vederbörande tjänstehavare efter hans tjänsteställning kunde anses tillfyllest för honom och familjen, skulle komma i dubbel måtto vederbörande till godo, vilket väl näppe-ligen kunde vara avsett. Skulle mannen såsom tillhörande tjänstemannagrupp, som kunde beredas förmånen av fri bostad, äga sådan förmån, framträdde än mera det påpekade missförhållandet, i det därvid vederbörande skulle få tillgodonjuta utöver fri bostad med bränsle visst kontant belopp såsom bostadsersättning, vilket uppenbart skulle stå i strid med vad med denna avlöningsförmån avsetts.

I avseende å dessa bägge sistnämnda erinringar bör bemärkas, att enahanda förhållanden även kunnat uppstå vid tillämpning av förenämnda allmänna bestämmelser. Därest fog skulle förefinnas för vad järnvägsstyrelsen i nu berörda hänseenden anfört — i vilket avseende jag ej för närvarande är i tillfälle att uttala någon bestämd mening — torde stadganden i ämnet böra avse ej endast de nu ifrågavarande kommunikationsverken. En utredning av denna fråga synes i sinom tid lämpligen kunna och böra ske i samband med den fortsatta behandlingen av frågan om fastställande av grunder, med tillämpning av vilka infödda svenska kvinnor kunna av Konungen utnämnas och befordras till vissa befattningar. I detta ämne föreligger ett av löneredgeringskommittén den 13 januari

1911 avgivet betänkande, delen XXVII, vilket ännu ej varit föremål för slutlig behandling.

I överensstämmelse med löneregeringskommittén anser jag att, därest de av mig förordade grunderna vinna godkännande beträffande gift kvinnas anställning i ordinarie tjänst vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar, bestämmelser i sådant hänseende böra, i likhet med vad förhållandet är beträffande statens vattenfallsverk, införas i vederbörande verks avlöningsreglemente, såvitt möjligt utan att allenast av denna anledning ordningsföljden av paragrafer och moment rubbas.

Vad postverket beträffar, torde bestämmelserna i fråga kunna intagas i § 2 avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket den 20 juni 1913.

Vidkommande telegrafverket torde bestämmelserna kunna införas i § 6 avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket den 11 oktober 1907, sådan samma paragraf lyder enligt kungl. kungörelsen den 29 juni 1912.

I fråga om statens järnvägar synas bestämmelserna lämpligen kunna erhålla plats i § 7 avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 30 juni 1916.

Sedan departementschefen uppläst förslag till nådiga kungörelser, innefattande de ifrågasatta nya bestämmelserna, vilka förslag skulle såsom bilagor fogas vid statsrådsprotokollet, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta de tillägg till avlöningsreglementena för tjänstemän vid postverket den 20 juni 1913, vid telegrafverket den 11 oktober 1907 och vid statens järnvägar den 30 juni 1916, som framgå av de vid statsrådsprotokollet fogade förslag till nådiga kungörelser i ämnet.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Herman Hultkrantz.

Förslag

till

nådig kungörelse angående tillägg till § 2 i avlöningsreglementet
för tjänstemän vid postverket den 20 juni 1913.

Häri genom förordnas, att till vad i § 2 under 2 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket den 20 juni 1913 stadgas skall fogas ett tillägg av den lydelse nedan angives:

2. Med — — — — — stat.

Ej — — — — — bibehållas.

Gift kvinna må till ordinarie befattning befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande. Där kvinnlig innehavare av ordinarie befattning ingår äktenskap, skall hon icke vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke generalpoststyrelsen med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Förslag

till

nådig kungörelse angående tillägg till § 6 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket den 11 oktober 1907.

Härigenom förordnas, att till vad i § 6 under 2:o i avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket den 11 oktober 1907 stadgas skall fogas ett tillägg av den lydelse nedan angives:

2:o. Med — — — — — stat.

Ej — — — — — bibehållas.

Gift kvinna må till ordinarie befattning befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande. Där kvinnlig innehavare av ordinarie befattning ingår äktenskap, skall hon icke vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke telegrafstyrelsen med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Förslag

till

nådig kungörelse angående tillägg till § 7 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 30 juni 1916.

Häri genom förordnas, att till vad i § 7 under 2:o) i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 30 juni 1916 stadgas skall fogas ett tillägg av den lydelse nedan angives:

2:o. Med — — — — — stat.
Ej — — — — — bibehållas.
Över — — — — — styrelsen.

Gift kvinna må till ordinarie befattning befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande. Där kvinnlig innehavare av ordinarie befattning ingår äktenskap, skall hon icke vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke järnvägsstyrelsen med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.